

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

**Socialinės pedagogikos (specializacija: socioeducacinių projektų koordinavimas)
magistrantūros studijų programa, II kursas**

Tamara Poškienė

**PATYČIŲ PRIEŽASČIŲ IR SOCIOEDUKACINIŲ SPRENDIMO BŪDŲ
VERTINIMAS: BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOS UGDYTINIŲ
POŽIŪRIS**

Magistro darbas

*Darbo vadovė:
Doc. dr. A. Kepalaitė*

2015

Magistro darbo santrauka

Patyčios – viena opiausių problemų. Įvairių autorių nuomone patyčias lemia visas kompleksas priežasčių; individo ir aplinkos, socialiniai, psichologiniai, biologiniai, medicininiai veiksniai. Patyčios yra rimta problema mokyklose. Jos kenkia mokinių savijautai, savęs vertinimui, kelia grėsmę visuomenės psichikos sveikatai.

Iškelta hipotezė, jog tikėtina, kad patyčių paplitimas, reakcijos į patyčias, veiksmai patyčių metu, patyčių priežastys ir būdai priklauso nuo paauglių lyties ir amžiaus.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas kiekybinis tyrimas, kurio tikslas – susisteminti žinias apie patyčių priežastis ir įvertinti socioeducacinius sprendimo būdus bendrojo lavinimo mokyklose. Atlikta statistinė (aprašomoji χ^2 , vidurkių) duomenų analizė.

Tyrimo dalyvavo 6 – 10 klasių mokiniai, 231 mokinys iš Radviliškio X mokyklų.

Buvo siekiama išanalizuoti patyčių sampratą, paplitimą Lietuvoje ir užsienio šalyse, atkleisti patyčių priežastis bendrojo lavinimo mokyklose, ugdytinių požiūrį į jas.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Berniukų tarpe patiriamų patyčių būdai – apkalbinėjimas, prasivardžiavimai ir erzinimai, daiktų gadinimas, stumdymas, ignoravimas ar nebendravimas. Mergaičių tarpe apkalbos vienas pagrindinių patyčių būdų, taip pat dažnas ignoravimas, nebendravimas, prasivardžiavimas ir erzinimai, daiktų gadinimas, stumdymas.

2. Apklausos duomenimis visų paauglystės amžiaus tarpinių mokinių mažiausiai saugūs jaučiasi per pertraukas. Prieš pamokas ir po pamokų nesaugiai jaučiasi ankstyvosios paauglystės mokiniai.

3. Išanalizavus patyčių priežastis, paplitimą, teoriniu ir praktiniu aspektais, jų prevenciją pagalbos teikimas patyčias patyrusiems paaugliams veiksmingas tik tada jei bus suderintas poveikis vaikui ir šeimai su socialinių, pedagoginių, teisinių, finansinių priemonių sistema.

Pagrindinės sąvokos: patyčios, patyčių problema, mokinių patyčios, patyčių prevencija.

Turinys

Magistro darbo santrauka.....	2
Įvadas.....	5
1 skyrius. PATYČIŲ PRIEŽASČIŲ IR SOCIOEDUKACINIŲ SPRENDIMO BŪDŲ VERTINIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TEORINIAI PAGRINDAI.....	9
1. 1. Patyčių sampratos esmė.....	9
1. 2. Patyčių priežastys teoriniu aspektu.....	10
1. 2. 1. Patyčių formos	10
1. 2. 2. Patyčių lokalizacijos	12
1. 2. 3. Vaikų vaidmenys patyčiose	12
1. 2. 4. Patyčių priežastys ir pasekmės	14
1. 3. Patyčių paplitimas užsienio šalių bendrojo lavinimo mokyklose.....	17
1. 3. 1. Patyčių prevencijos programų ypatumai.....	19
1. 4. Patyčių paplitimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose	20
1. 5. Paauglių charakteristika.....	21
1. 5. 1. Paauglystės etapų apibūdinimas	23
2 skyrius. PATYČIŲ PRIEŽASČIŲ IR SOCIOEDUKACINIŲ SPRENDIMO BŪDŲ VERTINIMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE.....	25
2. 1. Tyrimo metodika	25
2. 2. Duomenų apdorojimas.....	25
2. 3. Respondentai	26
2. 4. Tyrimo duomenų analizė	26
2. 4. 1. Mokinių savijauta mokykloje	26
2. 4. 2. Patiriamų patyčių dažnumas	29
2. 4. 3. Patyčių būdai.....	30
2. 4. 4. Patyčių lokalizacijos	32
2. 4. 5. Mokinių reakcija į patyčias	34
2. 4. 6. Kaip dažnai pats tyčiojiesi ir tavo patyčių būdai	36
2. 4. 7. Mokinių nuomonė ar mokytojai stabdo patyčias	38
2. 5. Elektroninių patyčių analizė	39
2. 5. 1. Laikas praleistas internete	39
2. 5. 2. „Ar esi patyręs elektronines patyčias?“	39
2. 5. 3. Elektroninių patyčių dažnumas, formos.....	40

2. 5. 4. Veiksmai, kuriais paaugliai patyrė patyčias	43
2. 5. 5. Patyčių priežastys	45
2. 5. 6. Savijauta dėl patyčių	46
2. 5. 7. Skleidžiamų patyčių dažnis ir būdai elektroninėje erdvėje	49
2. 5. 8. Paauglio patyčių veiksmai elektroninėje erdvėje	52
3 skyrius. PROJEK TINĖ DALIS.....	57
KONFERENCIJOS „GYVENKIME BE PATYČIŲ“ ORGANIZAVIMAS	57
Išvados	62
Literatūra	63
Summary	67
Priedai.....	68

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Patyčios – tai viena opiausių žmonijos problemų, su kuria susiduriama šiuolaikinėje visuomenėje ir mokyklos aplinkoje. Mokykloje mokiniai praleidžia daug laiko, tačiau daugeliui vaikų visame pasaulyje mokyklos nėra saugi ir patogi vieta, dėl galimų smurto ir patyčių atvejų. A. Strėbaliene (2009) rašė, kad patyčios kaip blakės, kurios kanda ir siurbia kraują, kad degintų ilgai ir skaudžiai. Su kiekviena nauja karta jos skverbiasi į mokyklas. Patyčių tema aktuali šiuolaikinėje mokykloje. Apie jas plačiai diskutuoja visuomenė, jai daug dėmesio skiriama žiniasklaidoje.

Jungtinių Tautų pranešime apie smurtą prieš vaikus buvo atkreiptas dėmesys į šią problemą ir pripažinta, kad patyčios ir priekabiavimas, psichologinis ir fizinis smurtas yra rimta problema mokyklose iki šių dienų.

Patyčių paplitimus pirmasis pradėjo nagrinėti Norvegijos profesorius Dan Olweus 1970 metais. Jis sukūrė patyčių prevencijos programą, kuri sėkmingai taikoma daugelyje pasaulio šalių (Olweus, 2003; 2013). Šios programos tikslas – gerinti tarpusavio santykius, mikroklimatą, kad mokyklos taptų saugesnės, pozityvesnės vaikų mokymuisi ir tobulėjimui. D. Olweus savo programa siekė parodyti, kaip sėkmingai įgyvendinus patyčių prevencijos programą galima sumažinti patyčių paplitimą.

I Whitney, P. K. Smith atliktas tyrimas parodė, kad Jungtinėje Karalystėje tyčiojamasi iš 10% - 17% mokinių. Tyčiojasi daugiau berniukai nei mergaitės.

Australijos tyrėjas K. Rigby savo tyrimu įrodė, kad 23,7% mokinių tyčiojasi iš kitų, 21,5% vaikų patyrė patyčias ir patys tyčiojasi iš kitų, 12,7% - buvo patyčių aukos.

J Dawkins dirbo su patyčių psichosomatiniais padariniais, A. D. Pellegrini, J. D. Long tyrė longitudinius patyčių raiškos aspektus, D. P. Farrington nagrinėjo patyčių sąsajas mokykliniame amžiuje ir jų pasekmes suaugus. J. Duffell, A. Duncan, L. Lumsden, M. J. Boulton ir kiti mokslininkai stengėsi įvairiapusiškai atskleisti patyčių fenomeną. Autoriai aiškinosi patyčių priežastis, apraiškas, pasekmes, sprendimo būdus.

Lietuva į patyčių prevencijos programą įsitraukė 1992 metais. Per dvidešimt metų yra atlikta nemažai tyrimų. Lietuvoje patyčių prevencinę veiklą tyrinėjo prof. D. Pūras, prof. A. Zaborskis, dr. A. Povilaitis, J. S. Jasiulionė, V. Targamadžė, D. Veleckienė, Ž. Arlauskaitė, J. Čižauskaitė, V. Valantinas ir kt. (Jasiulionė, Povilaitis, 2008; Targamadžė, Veleckienė, 2007; Vaeckienė, 2010).

Aukštas patyčių lygis mokyklose – kenkia mokinių savijautai, savęs vertinimui, sveikatai. Mokyklos erdvėje vaikai jaučiasi nesaugūs, dėl patyčių mokiniai pradeda vengti mokyklos,

praleidinėja pamokas. D. Pūras (2013) rašo, kad vaikas negimsta mokėdamas tyčiotis. Jis to išmoksta iš suaugusiųjų. Manoma, kad patyčios buvo laikomos normaliu reiškiniu Lietuvoje. Tačiau situacija keičiasi. Reikalinga organizuoti daugiau prevencinių programų, kurios būtų nuoseklesnės ir tęstinės, nes patyčios yra persmelkusios visas visuomenės gyvenimo sritis. Jos turi būti stabdomos kuo anksčiau, nes to nepadarius, gali tekti susidurti su rimtomis pasekmėmis.

Palyginus 1994 ir 2014 metų patyčias patiriančių vaikų tyrimų rezultatus – patyčių paplitimas reikšmingai sumažėjo. 1994 metais patyčias patyrė 41,7% berniukų ir 39,5% mergaičių. 1998 metais – 42% berniukų ir 38,4% mergaičių. 2002 metais patyčias patyrė 36,4% berniukų ir 32,2% mergaičių. Pastaruoju metu patyčių rodikliai mažai kinta (2014 metais patyčias patyrė 31,2% berniukų ir 27,7% mergaičių). Nuo 1994 iki 2014 metų taip pat sumažėjo besityčiojančių vaikų (1994 metais 40,3% berniukų ir 27,9% mergaičių – 2014 metais iš kitų tyčiojosi 29,8% berniukų ir 15,3% mergaičių) (Zaborskis, 2014).

Tyrimo objektas – patyčių priežastys ir socioeducacinių sprendimo būdų vertinimas bendrojo lavinimo mokyklose.

Hipotezė – tikėtina, kad patyčių paplitimas, reakcijos į patyčias, veiksmai patyčių metu, patyčių priežastys ir būdai skiriasi lyties ir paauglių amžiaus atžvilgiu.

Tyrimo tikslas – susisteminti žinias apie patyčių priežastis ir įvertinti socioeducacinius sprendimo būdus bendrojo lavinimo mokyklose.

Uždaviniai:

1. Analizuoti patyčių sampratą, priežastis, paplitimo mastą.
2. Palyginti patyčių paplitimą Lietuvoje ir užsienio šalyse.
3. Išsiaiškinti bendrojo lavinimo mokyklos ugdytinių požiūrį į patyčias.
4. Atskleisti patyčių priežastis bendrojo lavinimo mokyklose.
5. Įvertinti socioeducacinius sprendimo būdus.
6. Pateikti patyčių prevencijos projektą.

Tyrimo dalyviai. Radviliškio X mokyklų 6 – 8 klasių mokiniai (139 respondentai) ir 9 – 10 klasių mokiniai (92 respondentai).

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimui atlikti pasirinkta kiekybinė tyrimo metodologija. Kiekybinis tyrimas – struktūruotas, besiremiantis iš mokslinės problemos išplaukiančia hipoteze (kurią siekiama patvirtinti) tyrimas, taikant matematinės statistinės analizės būdus tyrimo duomenims – skaičiams sutvarkyti. Kiekybiniu požiūriu nusakomas siekis ieškoti

išorinių požymių, matuoti juos ir skaičiuoti, siekti vienintelio paaiškinimo, dėsnų, taisyklių universalumo ir visuotinumą (Kardelis, 2002).

Siekiant numatyto tikslo ir vykdant išsikeltus uždavinius naudojami mokslinės literatūros analizės ir anketinės apklausos metodai.

Pagrindinės sąvokos: patyčios, patyčių problema, mokinių patyčios, patyčių prevencija.

Magistro darbo struktūra: Šis magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (46 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Gautus duomenis iliustruoja 37 lentelės, 3 paveikslai. Prieduose pateikiamos: paaugliams skirta anketa, empirinės dalies papildoma medžiaga. Darbo apimtis – 66 psl.

Žodynėlis

Patyčios – tai tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, kuriais siekiama įžeisti, įskaudinti kitą žmogų, sukelti psichologinį ar fizinį skausmą (Olweus, 2013).

Patyčių problema – tai vaikų santykių problema, siekiant jėga ir agresija sukelti sielvartą kitam (Dawkins, 1995).

Mokinių patyčios – tai tyčiniai, pasikartojantys veiksmai mokinių tarpe, kuriais siekiama įžeisti, įskaudinti kitą mokinį, sukelti psichologinį ar fizinį skausmą (Olweus, 2003).

Patyčių prevencija – įvairios programos, veiklos, renginiai, būdai skirti užkirsti kelią patyčioms vaikų tarpe (Romanova, 2005).

1 skyrius. PATYČIŲ PRIEŽASČIŲ IR SOCIOEDUKACINIŲ SPRENDIMO BŪDŲ VERTINIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TEORINIAI PAGRINDAI

1. 1. Patyčių sampratos esmė

Patyčios – tai tyčiniai, pasikartojantys veiksmai, kuriuos, siekdamas įžeisti, įskaudinti kitą žmogų, sukelia psichologinę ar fizinę jėgos persvarą turintis asmuo. Dažnas patyčių termino atitikmuo – „priekabiavimas“, tačiau jis neretai yra suvokiamas labai siaurai – kaip seksualinis priekabiavimas (www.wikipedia.lt).

Dr. Olweus (2008) nuomone, patyčios tai nuolatinis fizinės ar psichologinės jėgos panaudojimas, sąmoningai siekiant sužeisti ar įskaudinti kitą asmenį, kuris negali savęs apsiginti. Pasikartojantis elgesys; tyčinis žalos darymas, suteikiant kitam žmogui fizinį ar emocinį skausmą; iniciatoriaus ryškios valdžios, fizinės, psichologinės, socialinės persvaros demonstravimas yra pagrindiniai patyčioms būdingi bruožai.

J. Dawkins (1995) nuomone, patyčios – tai pasikartojantis tyčinis, neišprovokuotas šiurkštus elgesys, naudojamas vieno ar grupės vaikų, siekiant sukelti kitam vaikui skausmą ar kančią.

A. D. Pellegrini ir J. D. Long (2002) nuomone, patyčias reikėtų apibrėžti kaip sąmoningą agresijos formą, pasireiškiančią išoriškai neprovokuojant.

Lietuvos Respublikos seimo žmogaus teisių komitetas (2011) siūlė įstatyme apibrėžti patyčių sąvoką. Santykiai be smurto ir prievartos yra viena iš svarbiausių sąlygų vystytis pažangiai ir darniai visuomenei.

Viena iš patyčių formų yra elektroninės patyčios. Tobulėjant informacinėms technologijoms patyčios įgauna vis kitokių formų. Elektroninės patyčios – tai agresyvus, tyčinis elgesys virtualioje erdvėje. Elektroninėmis patyčiomis galima vadinti elgesį, kuriuo siekiama pažeminti, įskaudinti ar išgąsdinti kitą. Dažnai susiduriama su reiškiniu, kai skriaudėjas savo poelgius aiškina tiesiog juoko forma, nors patyčios nėra tas pats, kas humoras. (Mažionienė, Povilaitis, Suchodolska, 2012). Willard (2004), Patchin, Hinduja (2006) elektronines patyčias aprašė kaip siuntimą ar skelbimą žeidžiančių, žeminančių tekstų, vaizdų internete ar telefone, tai tikslingas ir pasikartojantis žalos darymas kitam asmeniui, naudojant elektronines priemones.

Lietuvių kalboje tikslios patyčių sampratos, apibūdinančios patyčių reiškinį, kuris atspindėtų visą elgesio įvairovę, būdingą patyčioms nėra. Pažymėtina, kad patyčių samprata yra kultūriškai determinuotas reiškinys. Šiam terminui apibūdinti galime rasti įvairių žodžių: priekabiavimas, priekabės, užgauliojimas, ujimas, kabinėjimasis, skriaudimas, pažeminimas, erzinimas. Patyčių terminui galima naudoti tokius sinonimus: priekabiavimas, apjuoka, pašaipa, sarkazmas, šaipas.

Lietuvių kalbos žodyne (2002) yra daug vartojamų sinonimų apibūdinančių vaikų patyčias: patyčios – ko nors darymas tyčia, kieno apmaudui, piktumui, tyčiojimasis, juokavimas, pokštas;

užgaulioti – įžeidinėti;

skriausti – daryti skriaudą, nuoskaudą, neteisybę, engti;

uiti – pastoviai barti, keikti; laikyti nieko vertu, niekinti;

priekabauti – ieškoti priekabių, kibti;

niekinti – rodyti panieką, žiūrėti iš aukšto, be pagarbos; laikyti menku, neturinčiu reikšmės dalyku;

erzinti – pajuokti, tyčiotis;

kankinti – erzinti, pykdyti, tyčiotis;

pažeminti – sumenkinti, paniekinti;

pajuoka – pajuokimas, patyčios; pajuokimo, patyčių objektas;

pajuokti – ką pašiepti; kuo tyčiotis;

šaipytis – pajuokti, pašiepti;

engti – spausti, varginti, kamuoti, slopinti;

kabinėtis – priekabių ieškoti, kibti prie ko;

skaudinti – kelti rūpestį, žeisti (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006).

Lietuvių kalboje nėra tikslaus termino, kuris apibūdintų patyčių reiškinį, atspindėtų elgesį, būdingą patyčioms. Yra įvairių žodžių, šiam reiškiniui įvardinti: priekabiavimas, priekabės, užgauliojimas, ujimas, kabinėjimasis, skriaudimas, pažeminimas, erzinimas ir kt.

Kartais patyčios yra painiojamos su humoru – sakoma, kad vaikai taip tik žaidžia, juokauja. Esminis skirtumas nuo pajuokavimo yra tas, kad patyčių tikslas – įskaudinti, pažeminti kitą.

Svarbiausios patyčių savybės: patyčios apima tyčinius veiksmus; elgesys yra pasikartojantis; yra psichologinė ar fizinė jėgos persvara.

1. 2. Patyčių priežastys teoriniu aspektu

1. 2. 1. Patyčių formos

Kriminologiniai, sociologiniai, psichologiniai ir kiti atlikti tyrimai rodo, kad smurtas ir patyčios prieš vaikus – multidisciplininė problema. Šį reiškinį lemia visas kompleksas įvairaus lygmens (individo ir aplinkos) ir įvairaus pobūdžio (socialinio, psichologinio, biologinio, medicininio ir kt.) veiksnių bei priežasčių, tam tikra jų sistema. Pažymėtina, jog smurtas prieš vaikus – bendro visuomenėje vyraujančio smurto dalis. Dėl šios priežasties smurto ir patyčių

prevencija ir pagalbos teikimas jį patyrusiems vaikams gali būti veiksmingi tik tada, jeigu bus užtikrintas visais lygiais bei požiūriais suderintas poveikis vaikui ir šeimai su socialinių, teisiųjų, pedagoginių, finansinių ir kitų priemonių sistema (Šalaševičiūtė, 2008).

Analizuojant patyčių įvairovę, galime išskirti tiesiogines patyčias (atvira fizinė ar verbalinė ataka) ir netiesiogines (apkaltos, atstūmimas, ignoravimas, asmens išstūmimas iš grupės, socialinio statuso pažeidimas elektorinėje erdvėje, jungiančios dvi ir daugiau agresijos formų) patyčias. Netiesioginė patyčių forma yra subtilesnė (Targamadžė, Valeckienė, 2007; Šukytė, 2014; Olweus, 1993).

Įvairių autorių nuomone, pagal agresijos formas patyčios skiriamos į žodines, fizines ir sudėtines. Pastebėta, kad ištobulėjusios technologijos sudaro sąlygas atsirasti ir plisti elektroninėms patyčioms, kurios kelia vis daugiau rūpesčių tėvams ir mokytojams.

Povilaitis, Jasiulionė (2006, 2007), Olweus (1993) teigė, kad žodinės patyčios, kai asmuo yra skaudinamas, užgauliojamas žodžiu ir užrašais. Jos apima pravardžiavimąsi, skaudžias replikas apie žmogaus išvaizdą, neigiamus komentarus, gąsdinimą, skambučius telefonu, vaiką skaudinančių elektroninio pašto žinučių siuntinėjimą. Žodinėms patyčioms apibūdinti lietuvių kalboje gali būti naudojami tokie žodžiai kaip: įžeisti (konkrečiais poelgiais ar veiksmais sukelti dvasinį sopulį, įskaudinti, paniekinti, pažeminti, parodyti nepagarbą), įgelti (įkasti, įdurti, įžeisti), į akis užspjauti (pažeminti, paniekinti), apkalbėti (ką nors bloga apie kitą pasakyti, apšmeižti), burnoti (piktai kalbėti, piktžodžiauti, keikti), keikti (minėti ką piktais, negražiais žodžiais, plūsti), plūsti (keikti, koneveikti), dergti (žodžiais bjauroti, plūsti, šmeižti, niekinti).

Fizinės patyčios pasireiškia užgauliojimo veiksmais: pargriovimu mušimu, stumdymu, kandžiojimusi, spardymu, svetimų daiktų, rūbų gadinimu, nepagarbių gestų rodymu. Šis elgesys labai puikiai žinomas visuomenėje. Fizinėms patyčioms apibūdinti naudojami žodžiai: mušti (teikti skausmą smūgiais), daužyti (mušti, pliekti), kumščiuoti (kumščiu mušti), spardyti (sudavinėti koja ar kojomis, smogti spyriais), spjaudyti (tėkšti iš burnos seiles, skreplį; niekinti), lupti (prievarta imti, reikalauti; spausti, engti, išnaudoti), kulti (mušti, perti, daužyti), apkulti (apmušti, apdaužyti), perti (mušti, pliekti), tvoti (stipriai suduoti, šerti, smogti; smarkiai mušti), pliekti (smarkiai mušti, plakti; smarkiai kritikuoti), mušnoti (tapšnoti; mušinėti).

Sudėtinės patyčios – tai tokios elgesio formos, kurios apima ir žodinius, ir fizinius veiksmus. Vienas iš pavyzdžių – socialinę izoliaciją arba tyčinę atskirtį, gandų skleidimą, gero vardo gadinimą, už nugaros rodomos mimikos arba nepadorius gestus, manipuliavimą draugyste arba kitais santykiais, reketas.

Elektroninių patyčių (kitose šalyse jos vadinamos kibernetinėmis patyčiomis) forma atpažįstama sunkiau ir gali vykti įvairiu paros metu. Tai yra nemalonių žinučių arba elektroninių

laiškų rašinėjimas, skaudinantis bendravimas pokalbių kambariuose, socialiniuose tinklalapiuose. Galimos tiesioginės elektroninės patyčios, kai žinutės ar vaizdai siunčiami tiesiogiai, ir netiesioginės elektorinės patyčios, kai asmuo nenutuokia apie jį liečiančias kitiems siunčiamas žinutes ir vaizdus (Valeckienė, 2011; Šukytė, 2014).

Vaikai vieni iš kitų gali tyčiotis įvairiausiais būdais, kabinėtis, skaudinti vienas kitą. Išskiriamos tiesioginės ir netiesioginės patyčios.

Taip pat išskiriamos patyčių formas pagal tai, kokia agresija yra naudojama vaikui įskaudinti.

1. 2. 2. Patyčių lokalizacijos

JT (Jungtinių Tautų) Pasaulio ataskaitoje dėl smurto prieš vaikus, buvo inicijuojama užtikrinti geriausią supratimą apie didelio masto paplitimą, priežastis ir pasekmes įvairių formų patyčias ir smurtą prieš vaikus (fizinį, psichologinį, lytinį). Buvo nurodomos penkios pagrindinės vaikų gyvenimo sritys, kuriose vyksta patyčios, t.y.: šeima; mokykla, darželis; globos vietos, specializuotos įstaigos, darbo vietos, bendruomeninės vietos ir gatvės (IOHECKO, 2011).

Patyčių atvejų pasitaiko taip pat ir kitose vietose: kieme, žaidimų aikštelėse. Tačiau kiekybiškai daugiau patyčių vyksta mokyklose, nes šioje aplinkoje ilgą laiką būna daug vaikų. Patyčios mokymo įstaigose vyksta įvairiausiose vietose, kai nėra suaugusiųjų priežiūros. Daug patyčių vyksta pertraukų metu klasėje, mokyklos kieme, koridoriuje, valgykloje, tualete. Patyčių atvejų būna bibliotekoje, sporto salėse, persirengimo kambariuose, rūbinėse (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006).

Patyčios vyksta įvairiausiose vietose: ir mokykloje, ir kieme, ir namie, kur vaikai susitinka ir bendrauja. Daugiau patyčių vyksta mokyklose – tai yra aplinka, kurioje ilgą laiką būna daug vaikų. Tokioje situacijoje labai svarbų vaidmenį atlieka stebėtojai – kiti vaikai, kurie mato, kaip vaikas yra žeminamas. Mokykla yra tokia terpė, kurioje yra stebėtojų auditorija.

Patyčios mokykloje vyksta įvairiausiose vietose. Pastebima, kad tyčiojimasis vyksta tokio metu ir tokioje vietoje, kuomet yra mažiausiai suaugusių priežiūros.

1. 2. 3. Vaikų vaidmenys patyčiose

Patyčių situacijose dažniausiai dalyvauja ne tik du asmenys (skriaudėjas ir vaikas patiriantis patyčias), o daugiau vaikų, kartais net visa klasė. Kiekvienas asmuo tokioje situacijoje užima tam tikrą vaidmenį.

D. Olweus (1994) pirmasis sudarė mokinių vaidmenų schemą.

Mokinių patyčių vaidmenys:

auka – vaikas, kuris patiria kitų vaikų patyčias; jis atrodo silpnas ir negalintis savęs apginti, todėl toks vaikas atrodo „lengvas grobis“ skriaudėjui.

skriaudėjas – tai tam tikras lyderis, kuris dažniau pradeda, inicijuoja patyčias ir ieško palaikymo, stengiasi įtraukti kitus; toks asmuo gali pasirinkti auką, pagal tam tikrus bruožus, pvz.: asmens jautrumą, ramumą, uždarumą, protingumą, socialinę padėtį, išvaizdą ir kt.

aktyvus šalininkas – asmuo, kuris palaiko patyčias, kuris prisijungia prie skriaudėjo (antrina jam), tačiau yra nelinkęs pirmasis pradėti tyčiotis.

šalininkas – palaiko tyčiojimąsi, pritaria jam ir jame dalyvauja (tik ne taip aktyviai, kaip skriaudėjas ar aktyvus šalininkas).

pasyvus šalininkas – pritaria patyčioms, bet aktyviai neįsitraukia.

neutralus stebėtojas – tik stebi, kas vyksta. Stengiasi išlikti nuošalyje ir niekaip neįsivelti, jei jo asmeniškai nepaliečia.

galimas gynėjas – nepritariantis patyčioms vaikas, kuris norėtų padėti aukai, bet nieko nedaro, greičiausiai baimindamasis, kad pats netaptų patyčių objektu.

aukos gynėjas – vaikas, kuriam nepatinka patyčios ir kuris stengiasi padėti aukai apsiginti arba bando sustabdyti patį priekabiavimą. Neretai tai būna lyderis, kuris gali išdrįsti pasipriešinti skriaudėjams (Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006, 2007).

Profesorius Dan Olweus (2008) išskyrė labiausiai paplitusiam aukų tipui būdingas charakteristikas:

Aukų charakteristikos	yra atsargios, jautrios, ramios, užsidariusios savyje, drovios
	yra neramios, nesaugios, nelaimingos, turinčios nedaug savigarbos
	yra linkusios į depresiją ir apimamos savižudybės idėjos daug dažniau nei jų bendraamžiai
	dažnai neturi bendraamžių draugų ir geriau sekasi bendrauti su suaugusiais nei savo bendraamžiais
	jei aukos yra berniukai, dažnai jie yra fiziškai silpnesni nei jų bendraamžiai

1 pav. Aukų tipui būdingos charakteristikos (sudaryta Tamaros Poškienės)

Skriaudėjas linkęs pasižymėti šiomis charakteristikomis:

Skriaudėjų charakteristikos	stiprus poreikis dominuoti ar slopinti kitus moksleivius ir pasiekti savo tikslą
	yra impulsyvūs ir lengvai supyksta
	nelabai išgyvena dėl moksleivių, kurie yra aukos
	dažnai nesiskaito su suaugusiaisiais, įskaitant tėvus ir mokytojus, ir agresyviai elgiasi su jais
	dažnai užsiėmęs kita antisocialine ir taisyklės laužančia veikla, pavyzdžiui, vandalizmu, nusikalstamumu, alkoholio vartojimu
	jei jie yra berniukai, dažnai būna fiziškai stipresni nei mokiniai apskritai, o ypač jų aukos

2 pav. Skriaudėjams būdingos charakteristikos (sudaryta Tamaros Poškienės)

Vaidmenys nėra fiksuoti. Tam tikrose situacijose vaikai gali keistis vaidmenimis, t.y. mokinys buvęs skriaudėju, gali susikeisti vietomis su auka (Романова, 2005).

Tyčiotis ar patirti patyčias gali bet kuris mokinys. Svarbu suprasti, kad tiek patiriančiam patyčias vaikui, tiek ir besityčiojančiam, bei patyčių stebėtojams reikia pagalbos.

Patyčių situacijoje yra daugiau nei 2 dalyviai: ne tik skriaudėjas ir auka, bet ir stebėtojai bei žiūrovų auditorija. Aukai stebėtojai padaro patyčių situaciją skaudesnę, nes jo pažeminimą mato ir kiti vaikai. Skriaudėjui svarbūs stebėtojai, nes prieš juos jis demonstruoja savo jėgą bei įtvirtina savo išskirtinį statusą. Reikia žinoti, kad ne visoms patyčių formoms tai yra būdinga. Kai kuriose patyčių situacijose yra vengiama žiūrovų ir siekiama kuo didesnio slaptumo.

Jeigu skatintume neutralius stebėtojus tapti galimais gynėjais, o tuos, kurie neišdrįsdavo apginti aukos, tapti drąsesniais ir užstoti auką – galėtume tikėtis retesnių patyčių.

Dideliu pasiekimu galėtume laikyti vaikų perstruktūrizavimą patyčių situacijoje, kai didėja skaičius vaidmenų nepritariančių patyčioms ir palaikančių skriaudžiamą asmenį, bei mažėja patyčias palaikančių vaidmenų.

1. 2. 4. Patyčių priežastys ir pasekmės

Romanova (2005) teigia, kad skriaudėjai imasi patyčių, nes yra nepasitikintys savimi, yra nelaimingi, pavyduliauja ar patys yra buvę patyčių aukomis. Pasitelkę patyčias tokie asmenys

stengiasi parodyti savo pranašumą (jėgą), sukurti savo grupę, atkreipti į save dėmesį ar gauti kokius nors materialinius dalykus, išsikrauti („išlieti“ savo pyktį), atkeršyti už savo nesėkmes, pasilinksminti. Neretai auka nutyli apie patiriamas patyčias dėl baimės, kad skriaudėjas pradės tyčiosis dar daugiau, nenoro liūdinti tėvų, gėdos jausmo dėl negebėjimo save apginti, nenoro prarasti draugus.

Dažnai būna taip, kad pats skriaudėjas yra auka. Namuose ir mokykloje vaikui trūkstant dėmesio – jis yra kompleksuotas, abejojantis ir nepasitikintis savimi, pyktį ir nepasitenkinimą išlieja ant silpnesnių už save aplinkinių. Vaikas išgyvenęs ar išgyvenantis patyčias, pats neretai psichologiškai ar fiziškai žaloja bendraamžius. Jis iš turimos neigiamos patirties (kai niekas nesuteikė jam pagalbos) siekia kerštauti, nori išlieti patyčių metu patirtą savo nusivylimą ir skausmą.

Vienareikšmiško atsakymo, kodėl vaikai tyčiojasi vieni iš kitų nėra. Tyrėjai iškėlė kelias pagrindines galimas patyčių priežastis:

I lentelė

Patyčių priežastys

Nr.	Pagrindinės patyčių priežastys	Dėl ko atsiranda patyčios?
1.	Gėda ir pažeminimas - jausmai, kurie verčia asmenį būti nevisaverčiu, nepilnaverčiu.	Atsiranda noras pasijusti stipriu, pranašesniu už kitus. To siekdamas vaikas ima tyčiotis iš bendraamžių, kad kompensuotų savigarbą.
2.	Asmens noras dominuoti.	Vaikams reikia nuolatinio dėmesio, jie nori būti lyderiais, todėl norėdami išlaikyti autoritetą, jie tyčiojasi iš silpnesniųjų.
3.	Savo individualumo rodymas.	Baimė išsiskirti, būti atstumtam, nesuprastam. Bendraamžiai gali nusiteikti prieš vaiką, kuris išsiskiria savo požiūriu, apsirengimo stiliumi, ar kuo kitu.
4.	Suaugusių asmenų priežiūros.	Dėmesio stoka, poreikių ignoravimas.
5.	Patyčių pateisinimas.	Tarp bendraamžių kaip tarpusavio konkurencija.
6.	Skurdas.	Dažnai veikia vaiko sąmonę kaip pažeminimas.
7.	Tėvų (globėjų) dėmesys neigiamam vaiko elgesiui, o ne teigiamiems nuopelnams.	Šeimos palankus požiūris į agresyvų elgesį.
8.	Vaikai agresyvumą, tyčiojimąsi, gėdinimą priima kaip pavyzdį.	Vyrauja nuostata, kad patyčios – nieko blogo.

*(Sudaryta Tamaros Poškienės)

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad vaiko agresyvų elgesį su bendraamžiais lemia socialinių įgūdžių stoka besiformuojanti artimiausioje vaiko aplinkoje – šeimoje. Asmuo negali išmokyti socializacijos pamokų nepatenkinęs šilumos, šeimos meilės, saugumo, pagarbos poreikio. Neigiamas emocinis ryšys su vaiku, agresyvaus elgesio toleravimas šeimoje, fiziniai ar emociniai auklėjimo metodai skatina perimti ir naudoti agresyvų elgesį (Kvieskienė, 2005; Girdvainis, 2013).

Robichaud, M. G. R. nuomone, mokykloje, kurioje vyksta patyčios, pralaimi visi, su skaudžiomis patyčių pasekmėmis susiduria tiek tie vaikai kurie tyčiojasi, tiek jų aukos. Tyrimai parodė, kad nuo patyčių kenčiantys vaikai dažnai jaučia liūdesį, kaltę, vienišumą, nesaugumą, išgyvena nerimą, pasižymi pasitikėjimo ir savigarbos stoka. Dažnai patyčių aukos jaučia bejėgiškumą, jų nuomone patyčių negalima sustabdyti (Girdvainis, Pocevičienė, 2009, 2010; Povilaitis, Valiukevičiūtė, 2006; Vereikienė, 2011).

Olweus D. pabrėžia, kad patyčios kelia grėsmę visuomenės psichikos sveikatai. Vaikai, iš kurių mokykloje tyčiojasi, penkis kartus dažniau žudosi nei nepatyrę patyčių skausmo. Padariniai lieka ilgam. Tyrėjai nustatė, kad 27 % patyčių aukų išgyveno nusivylimą gyvenimu. Patyčių aukos dažnai turi bendravimo sunkumų (sunkiau užmezgami ir palaikomi santykiai su bendraamžiais, prisitaikoma prie jų ar jaučiamasi grupėje ar grupės nariu). Pasikartojančių patyčių aukos sunkiai išgyvena, suserga depresija, nepasitiki savimi, pradeda galvoti, kad geriausia išeitis – nusižudyti (Kemerienė, 2010; Targamadžė, Veleckienė, 2007).

Sunku atsakyti į klausimą, kodėl yra daug smurto, iššaukiančio patyčias visuomenėje.

J. Gilligan (2002), pristatydamas smurto sampratą, teigia, kad smurtas kyla dėl gėdos ir pažeminimo jausmo. Žmonės naudoja smurtą, kad sumažintų šiuos kankinančius jausmus. Gėda apima visą eilę jausmų: jausmą, kad esi pažemintas, ignoruojamas, paniekintas, išjuoktas, atstumtas, sužlugdytas, silpnas. Šie jausmai verčia žmogų jaustis menkaverčiu. Tai yra galingas agresyvaus elgesio motyvas. Vienas iš būdų paskatinti žmogų elgtis agresyviai – tai jį pažeminti ar įžeisti.

Psichoanalitikas J. Douglas (JAV) teigia, kad yra dvi būtinos sąlygos smurto atsiradimui: žmogus neturi tokių jausmų kaip užuojauta, baimė dėl pasekmių, kaltė – kuri jį sulaikytų nuo smurto; žmogus nežino kitų, nesmurtinių būdų, kaip atstatyti savigarbą (Gilligan, 2002).

Tyrimai, kad patyčių poveikis yra neigiamas tiek aukai, tiek skriaudėjui. Patyčios – veiksnys įvairiausioms psichikos sveikatos ir elgesio problemoms atsirasti. Ilgalaikės pasekmės – kurios net suaugusiojo amžiuje jaučiamos tam tikros vaikystėje patirtų patyčių pasekmės.

Pasekmės skriaudėjams – patyčios gali peraugti į agresyvų ar socialiai nepageidaujamą elgesį vyresniame amžiuje.

Agresyvi reakcija į patyčias rodo, kad vaikai nežino, kaip jas sustabdyti. Patyčios veikia visus vaikus – ne tik aukas ir skriaudėjus, bet ir stebėtojus. Jie mato, kad nereaguojama į tyčiojimąsi arba jam pritariama, tuomet formuojasi nuostata, kad toks elgesys tinkamas. Tai gali padidinti patyčių mastą.

1. 3. Patyčių paplitimas užsienio šalių bendrojo lavinimo mokyklose

Priekabiavimas, patyčios kaip socialinė, psichologinė – edukacinė problema plačiai nagrinėtos Norvegijos, Švedijos, Vokietijos, Jungtinėje Karalystėje, Amerikoje ir kitų šalių mokslininkų darbuose.

Patyčios yra svarbi tema ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse. Statistikos duomenimis patyčios yra problema, kuri iš mokyklos aplinkos pereina į patyčias elektroninėje erdvėje. Ši problema ir toliau reikšmingai veikia vaikus, paauglius.

Jungtinės Karalystės statistikos duomenys rodo, kad patyčios yra dažna problema, kuri plinta šalyje. 2014 metinė patyčių apklausa parodė, kad 45% mokinių susidūrė su patyčiomis, kol jiems suėjo 18 metų. Iš jų, 26 % tyčiojosi patys kiekvieną dieną. Nacionalinis socialinių tyrimų centras nustatė, kad patyčios buvo labiau paplitusios jaunesnio vaikų amžiaus grupėse. Pusė apklaustų keturiolikmečių mokinių pranešė apie patyčias, tačiau ši procentinė dalis su amžiumi sumažėjo (15 metų apie patyčias pasisakė 41%, o 16 metų – 29%). 39% patyrusių patyčias mokinių niekada nepasakojo, kad iš jų buvo tyčiojamasi. Tyrimai rodo, kad 10% patyrusių patyčias paauglių bandė nusižudyti, o 30% asmenų (kurie tyčiojosi iš kitų) – save žalojo.

Ditch the Label atlikti tyrimai rodo, kad 75% paauglių naudojami „Facebook“, iš jų 54% vartotojų yra patyrę patyčias. Iš 43% paauglių, kurie naudoja „Twitter“ – 28% patyrė patyčias internete.

Atsižvelgiant į JAV Sveikatos ir žmoniškųjų paslaugų departamento 2014 metų duomenis (DHHS), vienas iš keturių mokinių patiria patyčias mokykloje. 20% JAV 9 – 12 klasių moksleivių patyrė patyčias, 28% 6 – 12 klasių mokiniai patys pasisakė apie patiriamas patyčias. 83% mergaičių ir 79% berniukų patyrė patyčias mokykloje arba elektroninėje erdvėje.

2013 metų duomenimis per mokslo metus mokiniai patiria įvairias patyčių formas mokyklose. Apie 44,2% sudaro erzinimas, juokai ir prasivardžiavimai. 43,3% mokinių teigė, kad patyrė gandus ir apkalbas verbaliniu būdu arba elektroninėje erdvėje. Apie 36,3% teigė, kad juos stumdė, 32,4% mušė, spardė bendraamžiai, 29,2% buvo ignoruojami ir atstumti bendraklasių.

Kanada užima devintą vietą tarp 35 šalių visame pasaulyje, kur trylikamečiai praneša apie patyčias. Viena labiausiai paplitusių patyčių formų – elektroninės patyčios (73% patyčių aukų gavo grasinamus pranešimus ar elektroninius laiškus).

Australijoje nėra priimto vienareikšmio patyčių apibrėžimo, todėl tai trukdo sėkmingai kovoti su šia problema. Dažniausiai naudojama priemonė – D. Olweus patyčių prevencinė programa. ACBPS (Australian Covert Bullying Prevalence Study) 2014 metų tyrimų rezultatai parodė, kad maždaug vienas iš keturių mokinių (27%) patiria patyčias, tai yra 38% mažiau nei 2006 metais. Užgauliojimai ir erzinimas labiausiai paplitusi patyčių forma. Patyčios labiausiai paplitusios

penktų (32%) ir aštuntų (29%) klasių mokinių tarpe. 87% bendraamžių pateikti kaip stebėtojai, kurie nieko nedaro, kad padėtų nukentėjusiajam (patyčių aukai). 84% mokinių patyrė elektronines patyčias. Dauguma aukų su savo skriaudėjais buvo pažįstami realiame gyvenime, lankė tą pačią mokyklą, buvo tos pačios lyties ir amžiaus. Ketvirtadalis besityčiojančių asmenų nepažinojo savo aukų. 2013 metais beveik trys ketvirtadaliai paauglių (tarp 10 – 15 metų) buvo elektroninių patyčių aukos.

Japonijoje ir Pietų Korėjoje didelis dėmesys skiriamas socialinę atskirtį patiriantiems vaikams bendraamžių tarpe. Visa klasė gali ignoruoti ir diskriminuoti vieną asmenį. Japonijoje socialinės atskirties forma vadinama ijime (angl. bullying).

IPSOS (2012) tyrimų rezultatais, trys ketvirtadaliai (77%) pasaulio gyventojų teigia, kad elektroninėms patyčioms reikia skirti didesnę mokyklos ir tėvų dėmesį, nes tai kitokia patyčių forma. 23% asmenų mano, kad su patyčiomis reikia kovoti prevencinėmis programomis. Aukščiausias elektroninių patyčių lygis 2012 metais buvo Indonezijoje (91%), Australijoje (87%), Lenkijoje (83%), Švedijoje (82%), JAV (82%) ir Vokietijoje (81%). Mažesni elektroninių patyčių rodikliai 2012 metais buvo Saudo Arabijoje (29%), Rusijoje (35%), Kinijoje (49%), Turkijoje (50%), Prancūzijoje (53%), Indijoje (53%).

Daugumos šalių tyrimai parodė, kad patyčių paplitimas didžiausias socialinių tinklų svetainėje, tokioje kaip „Facebook“. Pietų Afrikos (63%), Rusijos (59%), Pietų Korėjos (48%) ir Japonijos (47%) tėvai teigia, kad tai pagrindinis būdas vaikams sėkmingai tyčiotis elektroninėje erdvėje. Kinijoje (83%) daugiausiai vaikų patyčias patiria pokalbių svetainėse. Indijoje elektronines patyčias vaikai patyrė (55%) socialinių tinklų svetainėse ir interneto pokalbių kambariuose (54%).

Daugelyje pasaulio šalių paplitusi socialinė problema – patyčios mokykloje. Tai toks asocialus elgesys, kuris traumuoja milijonus vaikų (Feinberg, 2003).

Pasaulinės sveikatos organizacija 2002 m. atliko tarptautinį tyrimą, kurio duomenimis patyčių paplitimas 35 skirtingose šalyse svyruoja nuo 1 iki 50 proc. (toks skaičius yra vaikų, kurie patiria patyčias bent du kartus per mėnesį). Priklausomai nuo apklausiamų vaikų amžiaus ir lyties skiriasi patyčių paplitimas. Mažiausiai 13m. amžiaus vaikų, patiriančių patyčias yra Čekijoje, Švedijoje, Slovėnijoje; daugiausiai – Lietuvoje, Portugalijoje, Latvijoje. Mažiausiai 13m. amžiaus vaikų, kurie besityčioja iš kitų, yra Švedijoje, Čekijoje ir Maltoje; daugiausiai – Lietuvoje. Austrijoje, Latvijoje. Matome, kad vaikų patyčių atžvilgiu skirtumai tarp šių šalių yra dideli.

1. 3. 1. Patyčių prevencijos programų ypatumai

„Olweus“ programa sukurta Norvegijos psichologijos profesoriaus Dan Olweus, kuris domėjosi ir tyrė patyčias nuo 1970 metų pradžios. Dr Olweus savo pirmąją programos versiją sukūrė, kai Norvegijoje trys paaugliai patyrę patyčias baigė gyvenimą suicidu.

Programa, kuria siekiama apsaugoti vaikus nuo patyčių buvo pradėta taikyti Švedijoje ir Norvegijoje jau nuo 1990-ųjų metų vidurio. Bendradarbiaujant su profesore Susan P. Limber, iš Pietų Karolinos, Olweus patyčių prevencijos programa pradėta taikyti Amerikoje.

Ši prevencijos programa sukurta ir įvertinta daugiau nei per 30 metų. Jos pagrindas yra keturi esminiai principai, kilę iš susijusių elgesio problemų plėtos ir modifikacijos. Šie principai apima mokyklos ir namų – aplinkos sukūrimą, kurią galima apibūdinti kaip: šiluma, teigiamas susidomėjimas ir tėvų įsitraukimas, tvirtos nepriimtino elgesio ribos, nuolat taikomos nebaudžiamosios, nefizinės sankcijos už nepriimtina elgesį ar taisyklių pažeidimą, suaugusieji, kurie elgiasi kaip autoritetai, – pavyzdinio vaidmens modeliai. Svarbus Olweus patyčių programos tikslas – pakeisti „galimybės ir pastiprinimo struktūras“ taip, kad patyčių elgesiui būtų mažiau galimybių bei pastiprinimo mokykloje ir kitur.

Tarp mokinių diskutuojamas patyčių mastas ir pobūdis, todėl Olweus programos naudojimu buvo siekiama pagerinti tarpusavio ryšius ir bendradarbiavimą mokyklos viduje. Tai viena žymiausių pasaulyje prevencinių programų. Atlikti tyrimai parodė, kad ši programa veiksminga ir turėjo teigiamą poveikį patyčių masto mažėjimui ir agresyviai elgesiui.

Šiuo metu programa sėkmingai taikoma ne tik Norvegijoje, Švedijoje, bet ir Suomijoje, Didžiojoje Britanijoje, Amerikoje, Japonijoje, Islandijoje, Vokietijoje, Ispanijoje Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Danijoje, Rusijoje ir t.t.

Olweus prevencinės patyčių programos tikslas – pagerinti tarpusavio santykius, mikroklimatą, kad mokyklos taptų saugesnės, pozityvesnės vaikų mokymuisi ir tobulėjimui. Programos uždaviniai: mažinti patyčias mokinių tarpe; užkirsti naujų patyčių vystymąsi; pasiekti geresnių tarpusavio santykių mokykloje. Programa siekiama parodyti, kaip sėkmingai įgyvendinus Olweus patyčių prevencijos programą galima sumažinti patyčių paplitimą. Pasibaigus šiai programai tikimasi, kad daugiau nei 50% mokyklose sumažės: patyčių mastas, asocialus elgesys, smurtas, pamokų praleidinėjimas. Taip pat tikimasi pagerinti klasės socialinį klimatą, tvarką ir drausmę, mokinių ir mokytojo bendradarbiavimą, požiūrį į mokyklą.

Lietuvoje dar nėra supratimo, kad tokios programos kaip „Olweus“ mokyklose būtinos. Ši programa – viena iš sėkmingiausių prevencinių programų pasauliniu lygmeniu. „Olweus“ programa siaurąja prasme numato savas taisykles mokykloje, o plačiąja – principai, kurie tinka reguliuoti asmens elgesį įvairiais gyvenimo atvejais. Tačiau ši programa nėra ta, kuri gali išspręsti visas

problemas, kurios susijusios su patyčiomis. Yra ir kitų būdų kovoti su patyčiomis ar prievartos plitimu mokykloje: įvairūs renginiai, prevenciniai filmai ir kt. Pačios mokyklos yra pajėgios pakeisti mokyklos mikroklimatą, mėginti įgyvendinti prevencines programas. Savo pavyzdžiu skatinti ir kitus imtis to paties. Iš tokio elgesio daugiausiai laimi vaikai.

Lietuvoje sėkmingai veikia prevencinės programos jaunimui „Vaikų linija“, „Be patyčių“. Jas pradėjo diegti visuomeninės organizacijos ir privatūs asmenys. Taip pat pradėta kampanija „Nustok tyčiotis“.

Lietuvoje pradėtos įgyvendinti pasaulyje taikomos prevencinės programos.

Viena iš jų „Olweus“ patyčių programa.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendinama ankstyvosios smurto prevencijos programa „Zypio draugai“, kuri orientuota į 5 – 7 metų vaikus. Šios programos tikslas – padėti vaikams įgyti socialinių ir emocinių sunkumų įveikimo gebėjimų.

„Antras žingsnis“ – tai programa, skirta pradinėms klasių mokinių socialiniams įgūdžiams ugdyti ir agresyviai elgesiui mažinti smurto prevencijos programa.

Įgyvendinama Lions Quest programos dalis „Paauglystės kryžkelėse“. Programos tikslas – lavinti socialinius ir emocinius mokinių įgūdžius.

Lietuva ėmėsi įgyvendinti „Olweus“ patyčių programą. Ši programa pripažinta viena veiksmingiausių pasaulyje patyčių programa. Į šią programą 2009 metais įsitraukė 90 bendrojo lavinimo mokyklų. Mokyklų komandoms organizuojami mokymai, išleista metodinių leidinių mokytojams: „Mokykla gali įveikti patyčias“, „Moku bendrauti be patyčių“ ir kt. Organizuojamos prevencinės veiklos mokykloje. Vienoje mokykloje programos diegimas trunka 18 mėnesių. Programos diegimo sėkmė priklauso nuo mokyklos komandinio darbo. Nėra pastovaus ir pakankamo programos finansavimo.

1. 4. Patyčių paplitimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose

Lietuva į HBSC studiją įsijungė 1992 metais. Pagal patiriamų patyčių intensyvumą, 2009/2010 metais Lietuva buvo viena pirmaujančių šalių. 23,3% mergaičių ir 28,5% berniukų buvo patyrę patyčias. Berniukai (27,6%) labiau linkę tyčiotis iš kitų, nei mergaitės (14,8%). 2013/2014 metų atlikto tyrimo duomenimis dažniau patyrė patyčias ir patys tyčiojosi iš kitų berniukai (31,2%/29,8%), nei mergaitės (27,7%/15,3%).

Remiantis Tarptautinės mokinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos studijos (HBSC, 2014) duomenimis, Lietuvoje du iš trijų mokinių yra susidūrę su patyčiomis, t.y. iš jų tyčiojosi arba jie patys tyčiojosi iš kitų. Nustatyta, kad patyčių iniciatoriais ir aukomis dažniau tampa berniukai

nei mergaitės: 31,2 proc. berniukų ir 27,7 proc. mergaičių patyrė patyčias. Tuo tarpu patys iš kitų tyčiotis dažniau linkę yra berniukai (29,8 proc.) nei mergaitės (15,3 proc.). Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad dažniausiai tyčiojasi iš 11 – 13 metų mokinių, o penkiolikmečiai labiausiai linkę tyčiotis iš kitų. Šiais metais pirmą kartą buvo įtraukti klausimai apie virtualias patyčias. A. Zaborskis (2014) teigia, kad tyrimais įrodyta, jog maždaug kas penktas vaikas Lietuvoje yra patyręs elektronines patyčias. 2014 metų atlikti elektroninių patyčių tyrimai rodo, kad 20,9% berniukų ir 23,4% mergaičių patyrė patyčias tekstinėmis (sms) žinutėmis. 16,9% berniukų ir 13% mergaičių patyrė patyčias, kai be jų žinios buvo išplatintos asmeninės nuotraukos, duomenys ar video medžiaga.

Lyginant tyrimo duomenis nuo 1994 iki 2014 metų matyti, kad mokyklose patyčių reikšmingai sumažėjo ir mažai kinta (Zaborskis, 2014).

Lyginant su kitomis šalimis patyčių dažnis Lietuvos mokyklose kol kas lieka didžiausias. Šiuo metu prevencinėse patyčių programose dalyvauja keturiasdešimt keturios šalys.

Patyčios yra pasiekusios didelį mastą, kad jau galima pradėti kalbėti apie įsigalėjusią patyčių kultūrą.

Patyčios vyksta tarp berniukų ir tarp mergaičių. Tyrimuose nustatyta, kad berniukai daugiau tyčiojasi iš bendraamžių, naudodami fizines, tiesioginių patyčių formas: stumdymą, mušimą ir pan. Mergaitės dažniau kenčia nuo netiesioginių ir verbalinių patyčių – apkalbinėjimo, ignoravimo.

Lietuvos mokyklose, kaip rodo tyrimų duomenys, berniukų, prisipažinusių, kad tyčiojasi iš kitų vaikų, procentas buvo didžiausias (30,3) iš visų tyrime dalyvavusių šalių. Mergaičių procentas (16,6) taip pat buvo didžiausias.

Tyrimai parodo, kad nemaža Lietuvos jaunimo dalis kenčia nuo patyčių, smurto, depresijos, prievartos. Tiesiogiai ar netiesiogiai Lietuvoje patyčias patiria apie 70 proc. vaikų.

Kaime ir mieste gyvenančių mokinių patyčių dažnis maždaug vienodas. Skriaudėjai ir aukos dažniau būna berniukai nei mergaitės. Iš 11 – 13 metų mokinių tyčiojasi dažniausiai. Iš kitų tyčiojasi 15 – mečiai. Kaip rodo 1994 – 2006 m. stebėjimo duomenys, patyčių paplitimas tarp Lietuvos mokinių reikšmingai sumažėjo, nors yra didžiausias tarp daugelio Europos šalių. Patyčių prevencijos programos įgyvendinamos Lietuvoje teikia vilties, kad duos teigiamų rezultatų.

1. 5. Paauglių charakteristika

Pastaruoju metu apie paauglystę kalbama daug. Įvykus konfliktui su vaiku prikljuojama paauglystės problemų etiketė. Paaugliai liguistai rūpinasi savo išvaizda, sunkiai valdo emocijas,

nesutaria su tėvais. Paaugliui yra sunku apibrėžti savo norus. Jis nori sužinoti, ką galvoja apie jį kiti (G. Bončkutė – Petronienė, 2008).

Psichologijos tyrinėjimų srityje, savo darbuose P. Blossas (1979) pateikė žodį „adolescence“, kuris lietuvių kalba reiškia paauglystę. Jį pradėjo vartoti 1482 m. laikotarpiui nuo vaikystės iki suaugusiojo amžiui, trunkančio nuo 14 iki 25 metų vyrams ir nuo 12 iki 21 metų moterims pavadinti. Istorikas Ph. Arietas mano, kad supratimas apie paauglystės amžiaus tarpą atsiranda tik XIX a. pabaigoje (Vaičiulienė, 2004).

Kas yra paauglystė?

Paauglystė – pereinamasis laikotarpis iš vaikystės į suaugusiojo amžių (Žukauskienė, 1996; 2008).

Paauglystė – amžiaus tarpas, kuris trunka nuo fizinio brendimo pradžios iki asmuo pasiekia savarankiško žmogaus socialinę padėtį (Petrulytė, 2003).

Paauglystė – sudėtingas amžiaus tarpas žmogaus psichologinio vystymosi kelyje. Šiame laikotarpyje prasideda psichologinės, socialinės permainos, sutampančios su fiziologiniu vystymusi (Želvys, 1994).

Paauglystė yra toks amžius, kur itin jautriai reaguojama į visuomeninius įvykius, visuomenės krizes (Vaičiulienė, 2004). Autorės teigimu, užsienio raidos vadovėliuose ir kituose šaltiniuose paauglystės laikotarpis gana ilgas.

Paauglystė dažniausiai skirstoma į tris fazes:

Ankstyvąją paauglystę (merginoms tarp 10 – 13 metų, vaikinams tarp 12 ir 14 metų). Ši fazė sutampa su brendimo pradžia, dideliais stresais ir mažais įveikos sugebėjimais.

Viduriniąją paauglystę (merginoms apie 13 – 16 gyvenimo metus, vaikinams apie 14 – 17 metus). Vyksta biologiniai pokyčiai. Mažėja stresas. Įveikos sugebėjimai didėja.

Vėlyvąją paauglystę, kuri prasideda 16 – 17 gyvenimo metais ir trunka iki 21 – 22 metų. Paauglys subręsta taip, kad atrodo kaip suaugęs.

Vaičiulienė (2004) pabrėžia, kad kai kurie mokslininkai nurodo dar ilgesnius paauglystės tarpsnius, pvz.:

Ankstyvąją paauglystę, trunkančią nuo 10 iki 14 metų;

Viduriniąją paauglystę – nuo 15 iki 19 metų;

Vėlyvąją paauglystę – nuo 20 iki 24 metų;

Sturlienės N. (2007) nuomone, paauglystės amžiaus ribos yra susijusios su socialine ir psichine raida. Manoma, kad paauglystė baigiasi tada, kada asmuo sukuria savo pasaulėžiūrą, randa savo vietą visuomenėje, geba palaikyti draugystės ir meilės santykius.

1. 5. 1. Paauglystės etapų apibūdinimas

Žmogus – individualybė. Jos vystymosi raidą sąlygoja daugybė faktorių: fizinis pasikeitimas, pažinimo procesų pasikeitimas, psichosocialinis vystymasis.

Paauglystė – toks laikotarpis, kurio fazės labai skiriasi viena nuo kitos.

Ankstyvosios paauglystės tarpsniui būdingas augimas bei lytinis subrendimas. Amžiaus tarpsnis – pagrindinis fizinio brandimo periodas. Informaciją apie save, savo jausmus, vidines reakcijas paauglys gauna iš savo kūno. Svarbiausių fizinio vystymosi faktų – lytinis brandimas (B.Grigaitė, 2006).

Šis brandimas tęsiasi mažiausiai 4 metus. Išryškėja paauglių išoriniai skirtumai, keičiasi jausmai ir pomėgiai. Tuomet gėdijamasi savo išvaizdos, neskiriama dėmesio fizinei savijautai, proto bei jausmų raidai. Savo fizinius pasikeitimus paaugliai išgyvena draskomi prieštarinių jausmų – susidomėjimo, susižavėjimo, pasibaisėjimo. Paauglio kūno dalys auga nevienodai greitai. Todėl jo išvaizda tampa neproporcinga, sukeldama paaugliui drovėjimąsi. Bandydamas slėpti išvaizdos trūkumus apsimeta šiurkščiu. Pastabos ir komentarai, susiję su išore, gali formuoti jo vystymąsi slopinančius ir iškreipiančius menkavertiškumo kompleksus (Žukauskienė, 2001). Paaugliai, kurių fiziologinė raida atsilieka, patiria menkavertiškumo jausmą (Sturlienė, 2007).

Biologiniai pasikeitimai lemia paauglių seksualumą. Teigiama, kad paauglių seksualumą lemia „hormonų audros“. Tai siejama su nuotaikos kaita, dirglumu, nepasitenkinimu, agresyvumu, probleminiu elgesiu.

Vidurinėsios ir vėlyvosios paauglystės tarpsniuose pasibaigia fizinė, lytinė branda. Pagerėja paauglių savijauta. Sulėtėja augimo tempas. Stabilesnės tampa emocijos.

Psichosocialinis vystymasis. Psichologiniai tyrimai rodo, kad nemažai paauglių kenčia dėl nepilnavertiškumo jausmo, kad jis nepatrauklus, nestiprus, neprotingas. Nerimas išveda paauglį iš pusiausvyros, todėl jis pergyvena, neranda vietos (Želvys, 1994).

Keičiasi tarpusavio santykiai, autoritetai. Išsilaisvinę nuo tėvų įtakos paaugliai nori vis daugiau prisiimti bendraamžių vertybių. Bendraamžiai dažniausiai paveikia visą paauglio socialinį gyvenimą, todėl didėja bendraamžių grupės įtaka paauglio socializacijai. Formuojantis paauglio tapatumui šeima yra taip pat svarbi. Tyrimais įrodyta, kad nuo tėvų elgesio su paaugliais priklauso, kaip paauglys išspręs tapatumo krizes. Asmens tapatumą iš dalies sudaro moralinis požiūris. Paauglio moralinis požiūris labai kinta. Svarbu pažymėti, kad jis tik vidutinio stiprumo.

Norint suprasti paauglio tapatumo raidą, reikia atsižvelgti į daugelio raidos procesų tarpusavio sąveiką: fizinį brandimą, socialinį patyrimą, kognityvinę raidą. Nėra bendros nuomonės, nuo kada pradeda formotis tapatumas. Pasiekęs formalus operacinio mąstymo stadiją, paauglys gali įsivaizduoti savo ateitį, apsvarstyti realiai egzistuojančias socialines problemas.

Paaugliai - maištaujančios asmenybės, reikalaujančios nepriklausomybės ir laisvės. Tačiau tėvai ir mokytojai, bei jų nuomonė jiems lieka svarbi (Strulienė 2007, Petrulytė 2003).

Paauglystė yra nelengvas vaiko gyvenimo tarpsnis. Tame tarpsnyje vaikai bręsta tiek fiziškai, tiek psichiškai. Todėl jie tampa nepatenkinti savimi, drovūs. Dažnokai įsivelia į konfliktus namuose ir mokykloje. Protestuoja prieš mokyklos ir tėvų įvestas taisykles, siekia, kad įgytų kuo daugiau teisių, stengiasi visur pabrėžti savo asmenybę.

2 skyrius. PATYČIŲ PRIEŽASČIŲ IR SOCIOEDUKACINIŲ SPRENDIMO BŪDŲ VERTINIMAS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

2. 1. Tyrimo metodika

Siekiant išsiaiškinti mokinių požiūrį į patyčių mastą, patyčių formas, būdus, patyčių lokalizacijas mokyklose, buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas (anketa pateikta 1 priede).

Pasirinktas kiekybinis tyrimas. Kiekybinis tyrimo metodas – tai toks, metodas, kurio galutiniai tyrimo rezultatai yra išreiškiami skaičiais (Kardelis, 1997).

Anot Tidikio (2003), anketa – tai grupė klausimų, kuriais siekiama surinkti informaciją tam tikrais aspektais. Šis duomenų rinkimo metodinis instrumentas yra patogus ir plačiai naudojamas. Anketavimas – informacijos rinkimo būdas, kai respondentai savarankiškai pildo klausimyną jiems patogiu laiku.

Respondentams buvo pateikta standartizuota, anoniminė anketa. Visiems tyrimo dalyviams klausimai buvo vienodi. Apklausa buvo vykdoma raštu. Anketa sudaryta iš 30 klausimų. Klausimyne pateikti uždaro tipo klausimai, į kuriuos mokiniams jau buvo pateikti atsakymų variantai.

Anketoje buvo klausimai skirti išsiaiškinti mokinių demografinius duomenis, jų savijautą mokykloje, patyčių dažnumą, būdus, lokalizacijas, patyčių veiksmus, reakciją į patyčias.

Mokinių anketavimas vyko klasės valandėlių metu. Respondentai buvo supažindinti su tyrimo tema, tikslais.

2. 2. Duomenų apdorojimas

Rezultatų analizė atliekama statistinių metodų principu.

Empirinių duomenų analizei atlikti buvo naudojama IBM SPSS Statistics 22 ir Microsoft Office Excel 2007 programa.

Įvertinant respondentų atsakymus buvo pasitelkta Chi – kvadrato (χ^2) kriterijus statistiniam procentų skirtumui ir reikšmingumui nustatyti. Vidurkių skirtumų statistiniam reikšmingumui nustatyti buvo naudojama Stjudento t kriterijumi dviejų imčių (lyties atžvilgiu) tikrinimui ir pasitelkta vienfaktorinė anova įvertinti rezultatams tarp paauglystės tarpsnių (Čekanavičius, Murauskas, 2000).

N – respondentų imtis, skaičius.

χ^2 – (chi – kvadratas) – nusako statistinį procentinį skirtumą tarp grupių ir parodo kiek statistiškai yra reikšmingi skirtumai.

SD (standartinis nuokrypis) – nusako atsitiktinio dydžio įgytų reikšmių sklaidą apie vidurkį.

M – vidurkis, kuris parodo vidutinę požymio reikšmę tiriant skirtingus objektus.

p – statistinis reikšmingumas, juo siekiama įvertinti rezultatų tarp grupių reikšmingumą.

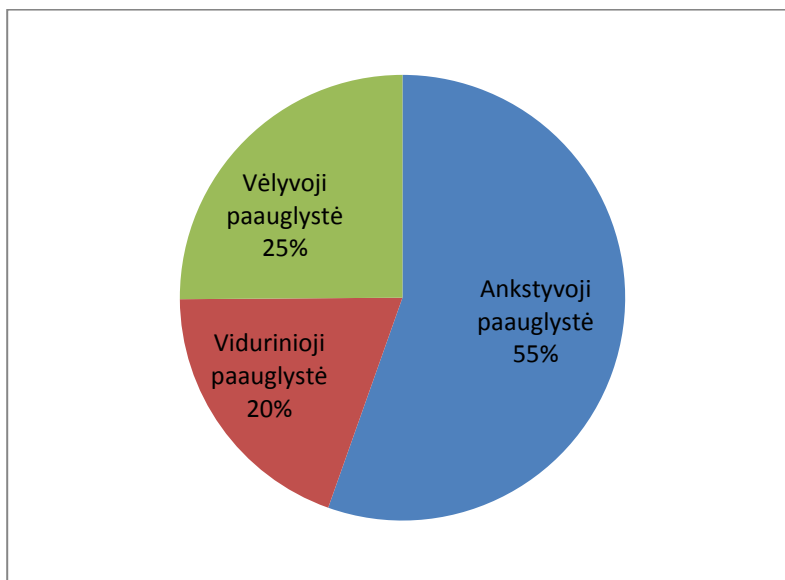
Rezultatai laikyti statistiškai reikšmingais, jei paklaidos tikimybės reikšmė buvo $p \leq 0,05$, esant 95 proc. patikimumui.

2. 3. Respondentai

Tyrimo dalyvavo 231 respondentas (111 berniukų ir 120 mergaičių). Apklausti Radviliškio X mokyklų 6 klasės (42 mokiniai), 7 klasės (51 mokinys), 8 klasės (45 mokiniai), 9 klasės (47 mokiniai), 10 klasės (46 mokiniai). Respondentų amžius nuo 12 iki 17 metų.

Paauglystė – pereinamasis laikotarpis iš vaikystės į suaugusiojo amžių (Žukauskienė, 1996). Paauglystė – amžiaus tarpsnis, kuris trunka nuo fizinio brendimo pradžios iki asmens pasiekia savarankiško žmogaus socialinę padėtį. (Petruolytė, 2003). Mokslininkų nuomone, paauglystė apima 11 – 18 metų amžiaus periodą.

Tyrimo dalyviai suskirstyti į tris grupes: ankstyvąją (11 – 14 metų), pereinamąją (15 metų) ir vėlyvąją (16 – 18) paauglystes. Daugiausiai dalyvavo 12 – 14 metų mokinių, tai sudarė 54% visų apklaustųjų. Vidurinėsios paauglystės (15 metų) mokinių buvo 25%, nuo 16 iki 18 metų – 21%.

1 pav. Tyrimo dalyvavusių pasiskirstymas pagal paauglystės amžiaus tarpsnius, (%)

2. 4. Tyrimo duomenų analizė

2. 4. 1. Mokinių savijauta mokykloje

Vertindami mokymosi pasiekimus, dauguma paauglių save vertina kaip gerai besimokančius (61,5%). Patenkinamai besimokančiais save vertina 22,9% respondentų. Puikiai

besimokantys – 15,6% mokinių. Du mokiniai savo mokymosi pasiekimus įvertino blogus. Šių mokinių atsakymai buvo prijungti prie patenkinamai besimokančių mokinių, kad gauti tikslesniems statistiniams duomenims.

Lyginant rezultatus pagal paauglystės tarpsnius, visose trijose grupėse dauguma mokinių savo mokymosi pasiekimus įvertino, kaip gerus (ankstyvosios paauglystės – 64,1%, vidurinėsios paauglystė – 64,4%, vėlyvosios paauglystės – 53,4%). Mokslo pasiekimus, kaip puikius, daugiau įvertino vėlyvosios paauglystės tarpsnio mokiniai (25,9%). 14,8% ankstyvosios paauglystės tarpsnio mokinių savo pasiekimus įvertino puikiai. Tik 4,4% vidurinėsios paauglystės tarpsnio mokinių pasisakė, kad jiems mokytis sekasi puikiai. Visose trijose amžiaus grupėse apie patenkinamą mokymąsi pasisakė panašus mokinių skaičius (ankstyvosios paauglystės – 21,1%, vidurinėsios paauglystė – 31,1%, vėlyvosios paauglystė – 20,7%).

Palyginus gautus tyrimo rezultatus tarp lyčių daugiau nei puse berniukų (56,8%) ir mergaičių (65,8%) teigė, kad jiems sekasi mokytis gerai. 15,3% berniukų ir 15,8% mergaičių sakė, kad jiems mokytis sekasi puikiai. Tuo tarpu apie patenkinamus mokymosi rezultatus pasisakė 27,9% berniukų ir 18,3% mergaičių.

Nuomonė apie tai, kaip sekasi mokytis, tarp paauglių tarpsnių statistinis procentų skirtumas yra reikšmingas, nes χ^2 (Chi kvadratas) parodė, kad $p=0,040$, o tai yra $< už 0,05$. Tuo tarpu, kaip sekasi mokytis paauglių lyties atžvilgiu reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,213$ (daugiau už $0,05$).

Išsiaiškinti kaip mokiniai jaučiasi mokykloje, respondentų buvo klausama ar jiems patinka būti joje.

Dauguma (45,5%) tyrime dalyvavę apklaustieji sakė, kad lankyti mokyklą jiems patinka. Mokykloje labiau patinka mergaitėms (49,2%), nei berniukams (41,4%). 12,5% mergaičių ir 7,2% berniukų pasisakė, kad mokykloje jiems – labai patinka. Kartais patinka mokykloje 38,7% berniukų ir 35% mergaičių. Mažai mokinių (12,6% berniukų ir 3,3% mergaičių) teigė, kad jiems mokykloje būti nepatinka.

Lyginant mokinių pasiskirstymą pagal paauglystės amžiaus tarpsnius, rezultatai parodė, kad visose trijose amžiaus grupėse rezultatai panašūs. Ankstyvosios paauglystės mokiniams (46,9%), vidurinėsios paauglystės (37,8%), vėlyvosios paauglystės (48,3%) – mokykloje patinka. 42,2% vidurinėsios paauglystės tyrimo dalyvių sakė, kad jiems patinka tik kartais būti mokykloje. Tuo tarpu tik 35,9% ankstyvosios paauglystės ir 34,5% vėlyvosios paauglystės respondentų pasisakė, kad jiems tik kartais patinka būti mokykloje. Mokykloje nepatinka būti: 6,3% ankstyvosios paauglystės tarpsnio mokiniams, 13,3% vidurinėsios, ir 6,9% vėlyvosios paauglystės

mokiniam. 10,9% iš ankstyvosios paauglystės tarpsnio, 10,3% iš vėlyvosios paauglystės tarpsnio, 6,7% iš vidurinėsios paauglystės tarpsnio respondentų sakė, kad mokykloje būti jiems labai patinka.

Vertinant procentinį skirtumą ar mokiniams patinka mokykloje lyties atžvilgiu gauti rezultatai statistiškai reikšmingi, nes $p=0,030$, o tai yra $< 0,05$. Tuo tarpu, ar mokiniams patinka mokykloje, procentinio reikšmingumo tarp paauglystės tarpsnių neįžvelgiama, nes $p=0,669$ (tai yra daugiau už $0,05$).

Vertinant respondentų atsakymus į klausimą, kaip saugiai jie jaučiasi mokykloje, paaiškėjo, kad 71% mokinių mokykloje jaučiasi saugiai. Lyginant paauglystės amžiaus tarpsnius rezultatų pasiskirstymas buvo panašus (73,4% ankstyvojo paauglystės tarpsnio, 68,9% vidurinio paauglystės tarpsnio ir 67,2% vėlyvojo paauglystės amžiaus tarpsnio mokiniai mokykloje jaučiasi saugiai). Saugiau mokykloje jaučiasi mergaitės (74,2%), nei berniukai (67,6%). 8,6% ankstyvos paauglystės mokinių, 17,8% vidurinėsios paauglystės ir 5,2% vėlyvosios paauglystės mokinių pasisakė, kad mokykloje jie jaučiasi nesaugiai.

Vertinant kaip saugiai jaučiasi mokiniai mokykloje, procentinio statistinio reikšmingumo neįžvelgiama nei lyties atžvilgiu ($p=0,138$), nei paauglystės tarpsnių atžvilgiu ($p=0,102$), nes tai yra $> 0,05$.

Vertinant savo saugumą mokykloje, 39,4% mokinių mažiausiai saugūs jaučiasi per pertraukas. 26,6% mokinių nesijaučia saugiai mokykloje per pamokas ir 27,1% po pamokų. Prieš pamokas nesaugiai jaučiasi 6,9% mokinių. 45,3% mergaičių jaučiasi nesaugiai per pertraukas. Per pertraukas nesaugiai jaučiasi 33% berniukų. Po pamokų ir per pamokas nesaugiau jaučiasi berniukai, nei mergaitės (po pamokų 29,9% berniukų, 24,5% mergaičių; per pamokas 30,9% berniukų, 22,6% mergaičių). Prieš pamokas nesaugiai jaučiasi 6,2% berniukų ir 7,5% mergaičių.

Apklaustos duomenimis, visų paauglystės amžiaus tarpsnių mokiniai mažiausiai saugūs jaučiasi per pertraukas (ankstyvoji paauglystė 35,6%, vidurinioji paauglystė 39,5%, vėlyvoji paauglystė 46,4%). Po pamokų mažiausiai saugūs jaučiasi mokiniai nuo 12 iki 14 metų (30,8%). 28,6% vėlyvojo tarpsnio paauglių, 16,3% viduriniojo tarpsnio paauglių nurodė, kad jie mažiausiai saugūs jaučiasi po pamokų. Prieš pamokas nesaugiau jaučiasi 8,7% ankstyvosios paauglystės mokinių, 4,7% vidurinėsios ir 5,4% vėlyvosios paauglystės mokinių.

Į klausimą „Kada mokykloje jautiesi mažiausiai saugus (-i)?“ procentinio statistinio reikšmingumo lyties atžvilgiu ir paauglystės tarpsnių atžvilgiu neįžvelgiama, nes $p=0,270$ $p=0,217$, o tai yra $> 0,05$.

2. 4. 2. Patiriamų patyčių dažnumas

Siekiant išsiaiškinti ar vyksta patyčios mokykloje, mokiniams buvo užduotas klausimas „Ar kiti mokiniai tyčiojasi iš Tavęs?“. 82,8% paauglių atsakė, kad iš jų nesityčiojama. 82,7% berniukų ir 82,9% mergaičių teigia, kad iš jų kiti mokiniai nesityčioja. 17,3% apklaustų berniukų ir 17,1% mergaičių atsakė, kad jie patiria patyčias.

Skirtinguose paauglystės amžiaus tarpsniuose dauguma mokinių teigė, kad iš jų nesityčioja (83,2% ankstyvojo, 75% viduriniojo, 87,9% vėlyvojo paauglystės tarpsnio). 16,8% ankstyvos, 25% vidurinėsios ir 12,1% vėlyvosios paauglystės mokinių teigė, kad iš jų mokykloje yra tyčiojamasi.

Į klausimą ar kiti mokiniai tyčiojasi, procentinio statistinio reikšmingumo neįžvelgta nei lyties ($p=0,972$), nei paauglystės tarpsnių atžvilgiu ($p=0,227$), o tai yra daugiau nei 0,05.

Išsiaiškinti patiriamų patyčių dažnį, respondentams buvo užduotas klausimas kaip dažnai kiti mokiniai tyčiojasi iš jų su pateiktais penkiais atsakymais (1. keletą kartų per savaitę; 2. 1 kartą per savaitę; 3. 2 – 3 kartus per mėnesį; 4. 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius; 5. niekada). Iš gautų rezultatų matyti (žr. 2 lentelę), kad tyrime dalyvavusių mokinių teigimu patyčias patyrė 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. Berniukų tarpe ($M=4,2252$) patyčios buvo dažnesnės nei mergaičių tarpe ($M=4,4833$). Mokinių tarpe patiriamų patyčių dažnumo vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,044$, o tai yra $< už 0,05$.

2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal patiriamų patyčių dažnumą, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip dažnai kiti mokiniai tyčiojasi iš Tavęs?	Berniukas	111	4,2252	1,08447	0,044
	Mergaitė	120	4,4833	0,84995	

Tyrimu nustatyta (žr. 3 lentelę), kad viduriniojo paauglystės tarpsnio mokinių dažniau patyrė patyčias per paskutinius du mėnesius ($M=4,2222$). Tuo tarpu vėlyvosios paauglystės ($M=4,3103$) ir ankstyvojo paauglystės tarpsnio rečiau patiria patyčių ($M=4,4297$). Mokinių tarpe patiriamų patyčių dažnumo vidurkių skirtumas paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistinio reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,430$, o tai yra $> už 0,05$.

3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal patiriamų patyčių dažnumą, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip dažnai kiti mokiniai tyčiojasi iš Tavęs?	Ankstyvoji paauglystė	128	4,4297	0,96948	0,430
	Vidurinioji paauglystė	45	4,2222	0,99747	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,3103	0,97705	

2. 4. 3. Patyčių būdai

Apklausoje metu respondentų buvo klausama, koku būdu iš jų buvo tyčiojama. Buvo pateikta vienuolika variantų ir paaugliams reikėjo pažymėti kaip dažnai ir koku būdu iš jų buvo tyčiojama.

Iš gautų rezultatų matyti (žr. 4 lentelę), kad berniukų tarpe svarbiausi patiriamų patyčių būdai – apkalbinėjimas ($M=4,1982$), prasivardžiavimai ir erziniai ($M=4,2432$), daiktų gadinimas ($M=4,5545$), stumdymas ($M=4,6216$), ignoravimas ar nebendravimas ($M=4,6216$). Šiuo klausimu rezultatai mergaičių tarpe panašūs. Mergaičių tarpe apkalbos ($M=4,0833$) vienas pagrindinių patyčių būdų, taip pat ignoravimas, nebendravimas ($M=4,4167$), prasivardžiavimai ir erziniai ($M=4,5000$). Mergaitės patiria fizinius patyčių būdus, tokius kaip daiktų gadinimas ($M=4,8403$), stumdymai ($M=4,8667$).

Patiriamų patyčių skalėje mušdavo vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,019$, mergaitės mažiau patiria šį patyčių būdą. Patiriamo patyčių būdo stumdymo vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas, nes $p=0,002$. Vidurkių skirtumas reikšmingas skalėje ar įspirdavo, nes $p=0,015$. Vidurkių statistinis reikšmingumas įžvelgiamas skalėje ar gadindavo daiktus ($p=0,003$), atimdavo pinigus ar kitus daiktus ($p=0,044$), apspjauydavo ($p=0,040$), nes tai yra $< u\check{z}$ 0,05. Galima teigti, kad fizinius patyčių būdus patiriantys berniukai yra ramesni, silpnesni už savo bendraamžius.

Analizuojant gautus rezultatus, statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas įžvelgiamas grasindavo Tau, nes $p=0,017$, o tai yra $< 0,05$.

4 lentelė

Patiriamų patyčių būdai, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Mušdavo	Berniukas	111	4,8198	0,70322	0,019
	Mergaitė	120	4,9750	0,15678	
Stumdydavo	Berniukas	111	4,6216	0,77523	0,002
	Mergaitė	120	4,8667	0,36515	
Įspirdavo	Berniukas	111	4,7928	0,73999	0,015
	Mergaitė	120	4,9667	0,22204	
Gadindavo Tavo daiktus	Berniukas	110	4,5545	0,93442	0,003
	Mergaitė	119	4,8403	0,41135	
Atimdavo Tavo pinigus ar kitus daiktus	Berniukas	111	4,8108	0,76887	0,044
	Mergaitė	120	4,9583	0,20066	
Ignorodavo ar nebendraudavo su Tavim	Berniukas	111	4,6216	0,89498	0,093
	Mergaitė	120	4,4167	0,94898	
Apkalbinėdavo Tave	Berniukas	111	4,1982	1,14272	0,423
	Mergaitė	120	4,0833	1,03374	
Prasivardžiuodavo, erzindavo Tave	Berniukas	111	4,2432	1,12989	0,055
	Mergaitė	120	4,5000	0,88877	

Grasindavo Tau	Berniukas	111	4,8198	0,69017	0,017
	Mergaitė	120	4,9750	0,15678	
Apspjaukdavo Tave	Berniukas	111	4,8649	0,66724	0,040
	Mergaitė	120	4,9917	0,09129	
Rašydavo įžeidinėjančius ir nemalonus užrašus apie Tave	Berniukas	111	4,7928	0,77597	0,172
	Mergaitė	120	4,9000	0,35266	

Palyginus gautus tyrimo rezultatus paauglystės tarpsnių atžvilgiu, ankstyvojo amžiaus tarpsnio paaugliai patiria apkalbas ($M=4,3438$). Šitas patyčių būdas dažniau patiriamas viduriniajame ($M=3,9778$) ir vėlyvajame ($M=3,8103$) paauglystės amžiaus tarpsniuose. Prasivardžiavimai ir erziniai būdingi vėlyvojo amžiaus tarpsnio paaugliams ($M=4,0517$, tuo tarpu pravardžiavimus ir erzimus mažiau patiria ankstyvosios ($M=4,5391$) ir vidurinėsios ($M=4,3333$) paauglystės mokinių. Vėlyvojoje paauglystėje ($M=4,4310$) dažniau vyrauja ignoravimai ar nebendravimas, nei ankstyvojoje ($M=4,5391$) ir viduriniojoje ($M=4,5556$) paauglystėje. Iš gautų rezultatų galima matyti, kad patyčios, tokios kaip stumdymas ir daiktų gadinimas būdingas ankstyvosios paauglystės mokiniams ($M=4,6641$; $M=4,6825$). Ankstyvosios paauglystės tarpsnyje fizinės patyčios labiau būdingos, nes tai fizinio brendimo periodas. Ankstyvosios paauglystės tarpsnyje išvaizdos trūkumus bandoma užmaskuoti agresija ir šiurkščiu elgesiu. Pereinant į viduriniąją ir vėlyvąją paauglystės tarpsnį, stumdymus ($M=4,8222$; $M=4,8793$) ir asmeninių daiktų gadinimą ($M=4,6444$; $M=4,7931$) patiria mažiau paauglių.

Ankstyvosios paauglystės mokiniai teigė, kad juos mušė ($M=4,8438$), įspyrė ($M=4,8594$), atėmė pinigus ar daiktus ($M=4,8672$) 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. Viduriniojoje ir vėlyvojoje paauglystėje apie fizines patyčias pasisakė mažiau mokinių (viduriniojoje paauglystėje mušė – $M=4,9556$; įspyrė – $M=4,9333$; atimdavo pinigus ar kitus daiktus – $M=4,9111$. Vėlyvojoje paauglystėje mušė – $M=4,9828$; įspyrė – $M=4,8966$; atimdavo pinigus ar kitus daiktus – $M=4,9138$).

Žvelgiant į gautus rezultatus galima teigti, kad gauti rezultatai statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai išvelgiami: stumdydavo, nes $p=0,050$; apkalbinėdavo, nes $p=0,004$; prasivardžiudavo, erzindavo, nes $p=0,009$, o tai yra $< už 0,05$ (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Patiriamų patyčių būdai, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Stumdydavo	Ankstyvoji paauglystė	128	4,6641	0,74535	0,050
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8222	0,38665	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	0,32861	
Apkalbinėdavo Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,3438	1,02287	0,004
	Vidurinioji paauglystė	45	3,9778	1,01105	
	Vėlyvoji paauglystė	58	3,8103	1,19144	

Prasivardžiuodavo, erzindavo Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,5391	0,85022	0,009
	Vidurinioji paauglystė	45	4,3333	1,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,0517	1,27627	

Skalėse mušdavo, įspirdavo, gadindavo Tavo daiktus, atimdavo Tavo pinigus ar kitus daiktus, ignoruodavo ar nebendraudavo su Tavim, grasindavo Tau, apspjaudydavo Tave, rašydavo įžeidinėjančius ir nemalonių užrašus apie Tave, vidurkių statistinio reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,158$, $p=0,719$, $p=0,527$, $p=0,827$, $p=0,725$, $p=0,641$, $p=0,133$, $p=0,751$, o tai yra $>$ už $0,05$ (duomenys pateikti 2 priede, 1 lentelėje).

2. 4. 4. Patyčių lokalizacijos

Sisteminant lyties (berniukai, mergaitės) ir paauglystės tarpsnių (ankstyvosios, vidurinėsios ir vėlyvosios paauglystės) atžvilgiu patyčių vietas, respondentams buvo užduotas klausimas „Kuriose mokyklos vietose iš Tavęs tyčiojosi?“. Tyrimo dalyviams buvo pateiktas teiginys ir į jį atsakymo variantai (1. Niekada; 2. Kartais; 3. Dažnai).

Akcentuojama, kad patyčios gali vykti bet kurioje mokyklos vietoje, svarbu, kad aplinkui būtų daugiau stebėtojų. 32,9% tyrimo dalyvių nurodė, kad kartais patyčias patyrė koridoriuose, kabinetuose – 26,0%, mokyklos kieme ar teritorijoje kartais patyčias yra patyrę 13,9% mokinių. Patyčias koridoriuose, mokyklos kieme ar teritorijoje daugiau patiria mergaitės (34,2%/14,2%), nei berniukai (31,5%/13,5%). 12,5% mergaičių ir 9,0% berniukų patyčias kartais yra patyrę valgykloje.

Lentelėje pateikti vidurkių duomenys rodo (žr. 6 lentelę), kad patyčios patiriamos įvairiose mokyklos vietose lyties atžvilgiu statistinio reikšmingumo neturi, nes p yra $>$ už $0,05$ (koridoriuose $p=0,843$; kabinetuose $p=0,382$; valgykloje $p=0,981$; tualete $p=0,949$; mokyklos kieme ar teritorijoje $p=0,399$).

6 lentelė

Patyčių lokalizacijos mokinių nuomone, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Koridoriuose	Berniukas	111	1,4234	0,59619	0,843
	Mergaitė	120	1,4083	0,55754	
Kabinetuose	Berniukas	111	1,3333	0,54495	0,382
	Mergaitė	120	1,2750	0,46675	
Valgykloje	Berniukas	111	1,1261	0,38417	0,981
	Mergaitė	120	1,1250	0,33211	
Tualete	Berniukas	111	1,0180	0,18983	0,949
	Mergaitė	120	1,0167	0,12856	
Mokyklos kieme ar teritorijoje	Berniukas	111	1,2072	0,48836	0,399
	Mergaitė	120	1,1583	0,38883	

Gauti duomenys parodė, kad 25,0% ankstyvosios, daugia nei puse (57,8%) vidurinėsios ir 31,0% vėlyvosios paauglystės mokinių kartais patyčias patiria koridoriuose. Kabinetuose kartais patyčias patiria 18,0% ankstyvojo tarpsnio paauglių, 12,5% – mokyklos kieme ar teritorijoje. 42,2% viduriniojo paauglystės tarpsnio paauglių kartais patyčias patiria kabinetuose, 22,2% – mokyklos kieme ar teritorijoje, 11,1% patyčias patiria valgykloje. Patyčių vietos nesikeičia ir vėlyvojo amžiaus paauglių (31,0% mokinių patyčias kartais patiria kabinetuose, 22,4% – valgykloje, 10,3% mokyklos kieme ar teritorijoje).

Apie tai, kad kartais patiria patyčias tualete pasisakė 1,6% ankstyvosios paauglystės respondentų. Tuo tarpu viduriniojo (100%) ir vėlyvojo (100%) tarpsnio paauglių teigė, kad niekada patyčių tualete nepatyrė.

Žvelgiant į pateiktus vidurkių duomenis lentelėje (žr. 7 lentelę), patyčios patiriamos koridoriuose paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistinis vidurkių skirtumas yra reikšmingas, nes $p=0,050$. Patyčios patiriamos kabinetuose paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistinio vidurkio skirtumas reikšmingas, nes $p=0,005$. Patyčių lokalizacijų statistinis vidurkių skirtumas reikšmingas, nes $p=0,048$, o tai yra $< už 0,05$.

Patyčių patiriamų tualete ir mokyklos kieme ar teritorijoje paauglystės tarpsnių atžvilgiu nežvelgiama, nes $p=0,341$ ir $p=0,791$, o tai yra $> už 0,05$.

Koridoriuose, kabinetuose, valgykloje patyčias dažniau patiria viduriniojo paauglystės tarpsnio paaugliai.

7 lentelė

Patyčių lokalizacijos mokinių nuomone, paauglystės tarpsnio atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Koridoriuose	Ankstyvoji paauglystė	128	1,3438	0,56732	0,050
	Vidurinioji paauglystė	45	1,5778	0,49949	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,4483	0,62611	
Kabinetuose	Ankstyvoji paauglystė	128	1,2109	0,44637	0,005
	Vidurinioji paauglystė	45	1,4667	0,54772	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,3793	0,55654	
Valgykloje	Ankstyvoji paauglystė	128	1,0859	0,33267	0,048
	Vidurinioji paauglystė	45	1,1111	0,31782	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,2241	0,42066	
Tualete	Ankstyvoji paauglystė	128	1,0313	0,21508	0,341
	Vidurinioji paauglystė	45	1,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,0000	0,00000	
Mokyklos kieme ar teritorijoje	Ankstyvoji paauglystė	128	1,1719	0,43669	0,791
	Vidurinioji paauglystė	45	1,2222	0,42044	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,1724	0,46408	

2. 4. 5. Mokinių reakcija į patyčias

Tyrimo metu buvo domimasi respondentų reakcija į patyčias. 23,5% mokinių teigė, kad dažniausiai stengiasi parodyti, kad patyčios jų nejaudina, kartais stengėsi parodyti, kad jų nejaudina – 30,0% mokinių. Tuo tarpu 16,6% paauglių dažnai į patyčias atsako tuo pačiu, kartais – 27,5%. 29,1% mokinių apie patiriamas patyčias kartais pasipasakoja savo draugams, 24,3% – papasakoja tėvams ar tiesiog nesiima jokių veiksmų (24,3%). 17,9% respondentų teigė, kad kartais apie patyčias papasakoja klasės auklėtojai (-ui), 13,0% – kartais papasakoja mokytojams, rečiausiai mokiniai pasakoja apie patiriamas patyčias socialinei pedagogei (9,1%).

Ankstyvojo paauglystės tarpsnio respondentai teigė, kad dažnai (18,9%) jie stengiasi parodyti skriaudėjams, jog patyčios jų nejaudina. Kartais stengiasi parodyti 26,0% paauglių, kad patyčios jų nejaudina. 27,6% ankstyvojo tarpsnio paauglių teigia, kad apie patyčias kartais papasakoja tėvams, 25,2% – kartais papasakoja draugams.

28,9% viduriniojo tarpsnio paauglių teigia, kad dažniausiai stengiasi parodyti, jog patyčios jų nejaudina, kartais taip elgiasi 33,3% mokinių. 35,6% mokinių kartais nesiima jokių veiksmų. 34,1% vidurinėsios paauglystės mokinių sakė, kad kartais atsako skriaudėjams tuo pačiu, 35,6% – kartais papasakoja draugams ar tėvams (20,0%).

Tyrimo duomenys rodo, kad vėlyvojo tarpsnio paaugliai dažnai linkę skriaudėjams atsakyti tuo pačiu (22,4%), kartais linkę atsakyti tuo pačiu 39,7% mokinių. Tuo tarpu kartais 36,2% mokinių vėlyvosios paauglystės tarpsnio stengiasi parodyti, kad jų tai nejaudina, 32,8% – kartais nesiima jokių veiksmų, 20,7% paauglių papasakoja tėvams.

Jei ankstyvojoje paauglystėje mokiniai pasakoja savo tėvams, klasės auklėtojams, mokytojams, socialiniams pedagogams apie patiriamas patyčias, tai jau vėlyvojo tarpsnio paauglių pasakojasi mažiau. Daugiau vėlyvojo tarpsnio paauglių yra linkę atsakyti į patyčias patyčiomis už ankstyvojo ir viduriniojo tarpsnio paauglius.

Mokinių tarpe nuomonė apie tai, kad į patyčias skriaudėjams atsako tuo pačiu (žr. 8 lentelę), vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu reikšmingas, nes $p=0,001$, o tai yra $< u\dot{z}$ 0,05. Reikšmingesnis vidurkių skirtumas berniukų tarpe, todėl galima teigti, kad berniukai labiau linkę atsikirsti. Papasakoju tėvams, papasakoju draugams, stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina rasti statistiškai reikšmingi vidurkių skirtumai lyties atžvilgiu, nes $p=0,032$, $p=0,0001$, $p=0,028$ ($p < 0,05$), tai reikšmingiau yra tyrime dalyvavusioms mergaitėms.

Papasakoju mokytojams, papasakoju klasės auklėtojai (-ui), papasakoju socialinei pedagogei, nesiimu jokių veiksmų statistiškai reikšmingų vidurkių skirtumų lyties atžvilgiu nežvelgiama, nes $p=0,460$, $p=0,062$, $p=0,753$, $p=0,351$, o tai yra $> u\dot{z}$ 0,05.

Reakcija į patiriamas patyčias, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu	Berniukas	110	1,7727	0,79746	0,001
	Mergaitė	119	1,4538	0,68579	
Papasakoju tėvams	Berniukas	111	1,3153	0,57179	0,032
	Mergaitė	119	1,4958	0,68734	
Papasakoju mokytojams	Berniukas	111	1,1441	0,42312	0,460
	Mergaitė	119	1,1849	0,41100	
Papasakoju klasės auklėtojai (-ui)	Berniukas	110	1,1909	0,47883	0,062
	Mergaitė	119	1,3193	0,55131	
Papasakoju draugams	Berniukas	111	1,3243	0,60546	0,0001
	Mergaitė	119	1,6975	0,71964	
Papasakoju socialinei pedagogei	Berniukas	111	1,1261	0,42889	0,753
	Mergaitė	119	1,1429	0,37475	
Nesiimu jokių veiksmų	Berniukas	111	1,5045	0,72455	0,351
	Mergaitė	119	1,4202	0,64435	
Stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina	Berniukas	111	1,6486	0,78217	0,028
	Mergaitė	119	1,8824	0,81487	

Žvelgiant į gautus rezultatus (žr. 9 lentelę) matyti, kad atsakau skriaudėjams tuo pačiu paauglystės amžiaus tarpinių atžvilgiu statistinis vidurkių skirtumas reikšmingas, nes $p=0,0001$, tai reikšmingiau vyksta vėlyvojoje paauglystėje. Pasakoju mokytojams, pasakoju draugams vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingi, nes $p=0,023$, $p=0,030$, o tai yra $< u\check{z}$ 0,05. Statistiniam reikšmingumui vidurkių skirtumui įžvelgiama skalėse nesiimu jokių veiksmų, nes $p=0,008$, stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina, nes $p=0,021$, o tai yra $< u\check{z}$ 0,05.

Statistiškai reikšmingo vidurkių skirtumo neturintys reiškiniai pateikti 2 priede, 2 lentelėje.

Reakcija į patiriamas patyčias, paauglystės tarpsnio atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu	Ankstyvoji paauglystė	127	1,4331	0,69682	0,0001
	Vidurinioji paauglystė	44	1,7955	0,79474	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,8448	0,76781	
Papasakoju mokytojams	Ankstyvoji paauglystė	127	1,2283	0,47458	0,023
	Vidurinioji paauglystė	45	1,1333	0,40452	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,0517	0,22340	
Papasakoju draugams	Ankstyvoji paauglystė	127	1,4094	0,63439	0,030
	Vidurinioji paauglystė	45	1,6667	0,73855	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,6379	0,74217	
Nesiimu jokių veiksmų	Ankstyvoji paauglystė	127	1,3386	0,63271	0,008
	Vidurinioji paauglystė	45	1,6667	0,73855	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,5690	0,70368	

Stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina	Ankstyvoji paauglystė	127	1,6378	0,78345	0,021
	Vidurinioji paauglystė	45	1,9111	0,82082	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,9483	0,80399	

2. 4. 6. Kaip dažnai pats tyčiojiesi ir tavo patyčių būdai

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti kaip dažnai pats mokinys tyčiojosi iš kitų. Iš gautų rezultatų matyti, kad 4,4% mokinių tyčiojasi keletą kartų per savaitę, 3,1% – vieną kartą per savaitę, 3,9% paauglių tyčiojasi 2 – 3 kartus per mėnesį. Daugiau nei pusė (59,2%) mokinių teigia, kad niekada nesityčioja iš kitų, 29,4% – per pastaruosius du mėnesius tyčiojosi 1 – 2 kartus. Berniukai labiau linkę tyčiotis, nei mergaitės. Keletą kartų per savaitę tyčiojosi 9,2% berniukų. Kartą per savaitę tyčiojasi 5,5%, 4,6% – 2 – 3 kartus per mėnesį. Tuo tarpu, 0,8% mergaičių tyčiojasi vieną kartą per savaitę, 3,4% – 2 – 3 kartus per mėnesį. 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius tyčiojosi 32,1% berniukų ir 26,9% mergaičių. 68,9% mergaičių ir 48,6% berniukų teigė, kad jie iš kitų mokinių nesityčioja.

Išanalizavus gautus rezultatus pagal paauglystės tarpsnius matyti, kad labiau linkę tyčiotis yra vėlyvojo tarpsnio paaugliai. Net 10,3% vėlyvosios paauglystės mokinių iš kitų tyčiojasi keletą kartų per savaitę. Tuo tarpu tik 1,6% ankstyvosios ir 4,4% vidurinėsios paauglystės mokinių tyčiojasi keletą kartų per savaitę.

2,4% ankstyvojo tarpsnio paauglių tyčiojosi kartą per savaitę, 4% – 2 – 3 kartus per savaitę. 20% mokinių skriaudė kitus mokinius 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. 72% teigė, kad niekada nesityčioja.

2 – 3 kartus per mėnesį tyčiojas iš kitų 4,4% viduriniojo tarpsnio paauglių. Beveik pusė (46,7%) mokinių teigė, kad yra 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius tyčiojęsi iš kitų. 44,4% vidurinėsios paauglystės mokinių nesityčioja iš kitų.

6,9% vėlyvosios paauglystės mokinių tyčiojosi bent kartą per savaitę, 3,4% – 2 – 3 kartus per mėnesį. 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius tyčiojosi 36,2% vėlyvojo tarpsnio paauglių, 43,1% – nesityčioja iš kitų mokinių.

Gautais rezultatų duomenimis ar mokiniai dažnai tyčiojasi iš kitų įžvelgiamas procentinis reikšmingumas lyties ($p=0,001$) ir paauglystės tarpsnių ($p=0,0001$) atžvilgiu, o tai yra $< 0,05$.

Mokinių buvo klausama, kokius patyčių būdus jie naudojo. Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindiniai patyčių būdai berniukų tarpe yra apkalbinėjimai ($M=4,4054$), prasivardžiavimai ir erzinimai ($M=4,4505$), ignoravimas ar nebendravimas su kitais ($M=4,5586$), stumdymai ($M=4,6757$). Šie patyčių būdai taip pat vyksta mergaičių tarpe (apkalbos $M=4,6134$; ignoravimas ar nebendravimas $M=4,7436$; prasivardžiavimai ar erzinimas kitų $M=4,7647$; stumdymai $M=4,9748$).

Paauglių nuomonė apie patyčių būdus: mušdavai, stumdydavai, įspirdavai, prasivardžiuodavai ir erzindavai kitus, grasindavai kitiems statistiniai vidurkių skirtumai lyties atžvilgiu reikšmingi, nes $p=0,008$, $p=0,0001$, $p=0,008$, $p=0,002$, $p=0,010$, o tai yra $< u\check{z}$ 0,05 (žr. 10 lentelę). Berniukų tarpe šie patyčių būdai dažniau naudojami.

Likusių skalių atžvilgiu statistiškai reikšmingų vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu nerasta (žr. 2 priedo, 3 lentelę).

10 lentelė

Paauglių naudojami patyčių būdai, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Mušdavai	Berniukas	111	4,7477	0,86832	0,008
	Mergaitė	119	4,9664	0,18099	
Stumdydavai	Berniukas	111	4,6757	0,83298	0,0001
	Mergaitė	119	4,9748	0,15743	
Įspirdavai	Berniukas	111	4,8018	0,77248	0,008
	Mergaitė	119	4,9916	0,09167	
Prasivardžiuodavai, erzindavai kitus	Berniukas	111	4,4505	0,95097	0,002
	Mergaitė	119	4,7647	0,51595	
Grasindavai kitiems	Berniukas	111	4,7928	0,78760	0,010
	Mergaitė	119	4,9832	0,12909	

Pažvelgus į gautus duomenis tarp paauglystės amžiaus tarpinių (žr. 2 priede, 4 lentelę) matyti, jog pagrindinės naudojamos patyčios yra mušimas, stumdymas, ignoravimas ar nebendravimas su kitais, apkalbinėjimas, prasivardžiovimas ir kitų erzimas.

Apkalbos, kaip patyčių būdas daugiau naudojamas vėlyvojo paauglystės tarpsnio mokinių tarpe ($M=4,0517$). Vidurinėsios ($M=4,4000$) ir ankstyvosios ($M=4,7638$) paauglystės tarpsnio mokiniai šį patyčių būdą naudojo mažiau.

Prasivardžiuoti, erzinti labiau linkę vėlyvosios paauglystės mokiniai ($M=4,3103$), tuo tarpu viduriniojo ($M=4,5778$) ir ankstyvojo ($M=4,7638$) paauglystės tarpsnio mokiniai šį patyčių būdą naudoja mažiau.

Tokius patyčių būdus kaip: ignoravimą ar nebendravimą su kitais, stumdymą, mušimą daugiau naudojo vėlyvosios paauglystės mokiniai ($M=4,4138$; $M=4,7586$; $M=4,7241$).

Lyginant ignoravimą ar nebendravimą ankstyvosios ir vidurinėsios paauglystės mokinių tarpe, tai ši patyčių būdą labiau naudoja viduriniojo ($M=4,5000$) paauglystės tarpsnio mokiniai (ankstyvosios paauglystės mokinių tarpe $M=4,8175$). Mušimą ir stumdymą daugiau naudojo ankstyvojo ($M=4,8976$; $M=4,8504$), nei viduriniojo ($M=4,9333$; $M=4,8667$) paauglių tarpsnio mokinių.

Paauglių tarpe nuomonė (žr. 11 lentelę), kad naudojami patyčių būdai ignoravimas ar nebendravimas su kitais, apkalbinėjimas kitų, prasivardžiavimai ir erziniai vidurkių skirtumas paauglystės tarpsnių atžvilgiu reikšmingi, nes $p=0,001$, $p=0,0001$, $p=0,001$, o tai yra $< už 0,05$ tarpe. Vėlyvojo paauglystės amžiaus tarpsnio mokinių tarpe šie patyčių būdai yra populiariesni, nei ankstyvosios ir vidurinėsios paauglystės mokinių tarpe.

11 lentelė

Paauglių naudojami patyčių būdai, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ignoravimai ar nebendravimai su kitais	Ankstyvoji paauglystė	126	4,8175	0,59868	0,001
	Vidurinioji paauglystė	44	4,5000	0,76249	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,4138	0,85910	
Apkalbinėdavai kitus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7638	0,63567	0,0001
	Vidurinioji paauglystė	45	4,4000	0,71985	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,0517	1,14589	
Prasivardžiudavai, erzindavai kitus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7638	0,62306	0,001
	Vidurinioji paauglystė	45	4,5778	0,58344	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,3103	1,06305	

2. 4. 7. Mokinių nuomonė ar mokytojais stabdo patyčias

Tiriant respondentų nuomonę ar matydami patyčias mokytojais jas stabdo, 13,5% mokinių atsakė, kad mokytojais niekada nestabdo patyčių. 46,3% apklaustųjų teigė, jog kartais mokytojais stabdo patyčias, 40,2% nuomone – mokytojais dažnai imasi veiksmų, kad patyčios būtų sustabdytos. 23,6% berniukų mano, kad patyčių mokytojais nestabdo. Taip galvoja tik 4,2% mergaičių. Apie tai, kad patyčias mokytojais stabdo kartais galvoja 40% berniukų ir 52,1% mergaičių. 36,4% berniukų ir 43,7% mergaičių teigė, kad mokytojais patyčias stabdo dažnai.

Ankstyvosios paauglystės mokinių tarpe vyrauja nuomonė, kad mokytojais dažnai (48,4%) stabdo patyčias jas matydami, 40,5% teigė, kad patyčios buvo stabdomos kartais, 11,1% nuomone – patyčių niekas nestabdė.

Daugiau nei pusė (60%) viduriniojo ir 48,3% vėlyvojo paauglystės tarpsnio mokinių teigė, kad mokytojais tik kartais stabdo patyčias. Kad dažnai patyčios yra stabdomos mano 17,8% viduriniojo ir 39,7% vėlyvojo tarpsnio paauglių. 22,2% vidurinėsios, 12,1% vėlyvosios paauglystės respondentų teigė, kad patyčių mokytojais nestabdo.

Mokinių tarpe vertinant nuomonę ar mokytojais stabdo patyčias jas matydami, procentinis skirtumas statistiškai reikšmingas lyties atžvilgiu, nes $p=0,0001$, o tai $< už 0,05$. Taip pat procentinis reikšmingumas įžvelgiamas paauglystės amžiaus tarpsnių atžvilgiu, nes $p=0,008$, o tai $< už 0,05$.

2. 5. Elektroninių patyčių analizė

2. 5. 1. Laikas praleistas internete

Interneto vartotojų skaičius didelis. Vidutinis pradedančiųjų naršyti internete amžius devyneri metai. Prieš bandant išsiaiškinti ar tyrimo dalyviai patiria elektroninės patyčias, mokinių buvo klausiama kiek laiko jie praleidžia naršydami internete.

Mokiniams buvo užduotas klausimas kiek laiko per dieną jie praleidžia naršydami internete. Dėl respondentų įvairių atsakymų, duomenims apdoroti laikas buvo suskirstytas į devynias kategorijas (1. Iki vienos valandos. 2. Nuo 1 iki 2 valandų. 3. Nuo 3 iki 4 valandų. 4. Nuo 5 iki 6 valandų ir t.t.).

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti (žr. 12 lentelę), kad berniukai ($M=3,4081$) internete praleidžia naršydami daugiau nei mergaitės ($M=3,0582$). Tai gi, vidutiniškai berniukai ir mergaitės internete praleidžia nuo trijų iki keturių valandų. Vidurkių statistinio reikšmingumo tarp lyčių neįžvelgiama, nes $p=0,471$, o tai yra $>$ už $0,05$.

12 lentelė

Laikas praleistas naršant internete, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p reikšmingumo lygmuo
Kiek laiko per dieną Tu praleidi naršydamas internete?	Berniukas	99	3,4081	3,73092	0,471
	Mergaitė	116	3,0582	3,37357	

Palyginus gautus duomenis, kiek laiko praleidžia mokiniai naršydami internete tarp paauglystės tarpsnių (žr. 13 lentelę), rezultatai parodė, kad ankstyvosios paauglystės mokiniai daugiau laiko skiria naršymui elektroninėje erdvėje ($M=3,3038$), nei vidurinėsios ($M=3,1349$) ir vėlyvosios ($M=3,0981$) paauglystės mokiniai. Paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistinio vidurkių skirtumo neįžvelgiama, nes $p=0,926$, o tai reiškia, kad $p >$ už $0,05$.

13 lentelė

Laikas praleistas naršant internete, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

	N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ankstyvoji paauglystė	119	3,3038	4,44404	0,926
Vidurinioji paauglystė	43	3,1349	1,81500	
Vėlyvoji paauglystė	53	3,0981	2,00360	

2. 5. 2. „Ar esi patyręs elektronines patyčias?“

Analizuojant respondentų atsakymus į klausimą „Ar esi patyręs elektronines patyčias?“ 72,4% mokinių atsakė, kad elektroninių patyčių nėra patyrę, 27,6% tyrimo dalyvių teigė, kad jie yra

patyrę elektronines patyčias. Patyčias patiria tiek berniukai (27,5%), tiek mergaitės (27,7%) (žr. 14 lentelę).

Respondentų tarpe nuomonė ar mokiniai yra patyrę elektronines patyčias procentinio statistinio reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,972$, o tai yra $>$ už $0,05$.

14 lentelė

Respondentų atsakymai ar jie patyrė elektronines patyčias, lyties atžvilgiu

		Berniukas	Mergaitė	p statistinis reikšmingumas
Ar esi patyręs elektronines patyčias?	Ne	79	86	0,972
		72,5%	72,3%	
	Taip	30	33	
		27,5%	27,7%	

Elektronines patyčias patiria vėlyvojo tarpsnio paaugliai (37,9%). Šią patyčių formą patiria 33,3% viduriniojo ir 20,8% ankstyvojo paauglystės tarpsnio mokinių (žr. 15 lentelę).

Analizuojant tyrimo gautų rezultatų duomenis ar paaugliai patyrė elektronines patyčias įžvelgiamas procentinis statistinis reikšmingumas, nes $p=0,035$, o tai yra $<$ nei $0,05$.

15 lentelė

Respondentų atsakymai ar jie patyrė elektronines patyčias, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		Ankstyvoji paauglystė	Vidurinioji paauglystė	Vėlyvoji paauglystė	p statistinis reikšmingumas
Ar esi patyręs elektronines patyčias?	Ne	99	30	36	0,035
		79,2%	66,7%	62,1%	
	Taip	26	15	22	
		20,8%	33,3%	37,9%	

2. 5. 3. Elektroninių patyčių dažnumas, formos

Gauti rezultatai parodė, kad 13,3% respondentų 1 – 2 kartus per pastaruosius du mėnesius yra patyrę elektronines patyčias, 2,2% patyčias patyrė keletą kartų per savaitę, 2,2% – 2 – 3 kartus per mėnesį. Patyčias elektroninėje erdvėje 1 – 2 kartus per mėnesį patiria tiek berniukai (13,8%), tiek mergaitės (12,9%).

Gauti tyrimo duomenys parodė (žr. 16 lentelę), kad nuomonė apie patiriamų elektroninių patyčių dažnumą vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu reikšmingas, nes $p=0,025$, o tai yra $>$ už $0,05$.

16 lentelė

Patiriamų patyčių dažnis elektroninėje erdvėje, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip dažnai esi patyręs(-usi) elektronines patyčias?	Berniukas	109	4,6239	0,92084	0,025
	Mergaitė	116	4,8362	0,41586	

Tyrimo duomenys parodė, kad daugiau vidurinėsios paauglystės mokinių (22,7%) patyrė per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus elektronines patyčias, nei vėlyvosios (17,2%) ar ankstyvosios (8,1%) paauglystės mokinių.

Patiriamų elektroninių patyčių dažnumo statistinis vidurkių reikšmingumas paauglystės tarpinių atžvilgiu nežvelgiamas, nes $p=0,437$, o tai yra $> už 0,05$ (žr. 17 lentelė).

17 lentelė

Patiriamų patyčių dažnis elektroninėje erdvėje, paauglystės tarpinių atžvilgiu

	N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ankstyvoji paauglystė	123	4,7886	0,70423	0,437
Vidurinioji paauglystė	44	4,6818	0,56126	
Vėlyvoji paauglystė	58	4,6552	0,82827	

Anketiniai tyrimo duomenys parodė, kad tarp paauglių vyraujančios elektroninių patyčių formos: sms pranešimai, patyčios socialiniuose tinkluose (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.), skambučiai telefonu. Socialiniuose tinkluose 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius patyčias patyrė 16,1% paauglių (iš jų 17,5% mergaičių ir 14,5% berniukų). 8,7% tyrimo dalyvių 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius patyčias patyrė sms pranešimais. Mergaitės (11,7%) sms pranešimais patyčias patiria dažniau nei berniukai (5,5%).

Žvelgiant į gautus rezultatus (žr. 18 lentelę) statistiškai reikšmingas vidurkių skirtumas stebimas patiriamų elektroninių patyčių formoje lyties atžvilgiu pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google talk ir kt.), nes $p=0,002$, o tai yra $< už 0,05$.

Kitų kriterijų, tokių kaip sms pranešimai, telefoniniai skambučiai, nuotraukos ar paveikslėliai telefonu, elektroninis paštas, socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.) statistinio vidurkių reikšmingumo nežvelgiama, nes $p=0,269$, $p=0,181$, $p=0,128$, $p=0,052$, $p=0,123$, o tai yra $> už 0,05$.

18 lentelė

Patirtų elektroninių patyčių formų dažnis, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
SMS pranešimai	Berniukas	110	4,7818	0,74664	0,269
	Mergaitė	120	4,8667	0,36515	
Telefoniniai skambučiai	Berniukas	110	4,8545	0,58790	0,181
	Mergaitė	120	4,9333	0,25049	
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu	Berniukas	110	4,8727	0,57643	0,128
	Mergaitė	120	4,9583	0,20066	
Elektroninis paštas	Berniukas	110	4,8818	0,65988	0,052
	Mergaitė	119	5,0000	0,00000	
Socialiniai tinklai (Facebook,	Berniukas	110	4,6545	0,85065	0,123

Twitter, Google+ ir kt.)	Mergaitė	120	4,7917	0,44714	
Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google talk ir kt.)	Berniukas	110	4,7182	0,83646	0,002
	Mergaitė	120	4,9667	0,22204	

Išanalizavus paauglių patyčių formas elektroninėje erdvėje, rezultatai parodė, kad patyčias socialiniuose tinkluose 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius patyrė 12,6% ankstyvosios paauglystės mokinių, 24,4% vidurinėsios paauglystės mokinių ir 17,2% vėlyvojo paauglystės tarpsnio mokinių. Patyčios sms pranešimais populiarens tarp viduriniojo amžiaus tarpsnio paauglių (17,8% – 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius). 5,5% ankstyvosios paauglystės mokinių teigė, kad patyčias patiria sms pranešimais 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. 8,6% vėlyvojo tarpsnio paauglių teigė, kad iš jų tyčiojosi 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius.

Patyčios, patiriamos telefoniniais skambučiais, populiarens tarp viduriniojo (11,1%) ir vėlyvojo (12,1%) tarpsnio paauglių.

Gauti tyrimo rezultatai parodė (žr. 19 lentelę), kad tarp patirtų elektroninių patyčių formų dažnio skalių statistinio vidurkių reikšmingumo neįžvelgiama, nes sms pranešimai $p=0,721$, telefoniniai skambučiai $p=0,928$, nuotraukos ar paveikslėliai telefonu $p=0,708$, elektroninis paštas $p=0,241$, socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.) $p=0,984$, pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google talk ir kt.) $p=0,433$, o tai yra $> už 0,05$.

19 lentelė

Patirtų elektroninių patyčių formų dažnis, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
SMS pranešimai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8504	0,59199	0,721
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8222	0,38665	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7759	0,67650	
Telefoniniai skambučiai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9055	0,52604	0,928
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8889	0,31782	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	0,32861	
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8976	0,53206	0,708
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9556	0,20841	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Elektroninis paštas	Ankstyvoji paauglystė	126	4,8968	0,61747	0,241
	Vidurinioji paauglystė	45	5,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	5,0000	0,00000	
Socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.)	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7323	0,72865	0,984
	Vidurinioji paauglystė	45	4,7111	0,50553	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7241	0,66999	
Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google talk ir kt.)	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8504	0,66760	0,433
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	0,25226	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7759	0,67650	

2. 5. 4. Veiksmai, kuriais paaugliai patyrė patyčias

Respondentų buvo klausama kokiais veiksmais jie yra patyrę patyčias. Buvo pateikti šeši variantai: skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti; paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis; viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais; ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse; šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave.

13,5% tyrime dalyvavusių respondentų teigė, kad 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius juos viešai įžeidinėjo savo komentarais elektroninėje erdvėje (12,7% berniukų ir 14,2% mergaičių). 12,1% paauglių sakė, kad šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie juos 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius, iš 11,3% mokinių šaipėsi ar gąsdino skambučiais ar sms žinutėmis.

Žvelgiant į gautus rezultatus (žr. 20 lentelę) statistinio vidurkių skirtumo neįžvelgiama lyties atžvilgiu: skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti Tave, nes $p=0,242$; paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis, nes $p=0,187$; viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais, nes $p=0,571$; ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse, nes $p=0,471$; šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave, nes $p=0,479$, o tai yra $> už 0,05$.

20 lentelė

Patyčių veiksmai elektroninėje erdvėje, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti Tave	Berniukas	110	4,7909	0,70510	0,242
	Mergaitė	120	4,8750	0,33211	
Paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis	Berniukas	110	4,8636	0,58226	0,187
	Mergaitė	120	4,9417	0,26870	
Viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais	Berniukas	110	4,7455	0,73493	0,571
	Mergaitė	120	4,7917	0,48326	
Ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse	Berniukas	110	4,8364	0,76058	0,471
	Mergaitė	120	4,8917	0,33796	
Šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave	Berniukas	111	4,8018	0,62986	0,479
	Mergaitė	120	4,8500	0,38128	

Ankstyvosios paauglystės tarpsnyje 12,6% mokinių patyrė 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius viešus įžeidinėjimus, tuo tarpu tokius įžeidinėjimus patiria 11,1% vidurinėsios paauglystės ir 17,2% vėlyvosios paauglystės mokinių.

26,7% viduriniojo tarpsnio paauglių teigė, kad jiems skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti. Tokias elektronines patyčias patiriančių buvo: 6,3% ankstyvosios ir 10,3% vėlyvosios paauglystės mokinių (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius).

17,2 % vėlyvojo paauglystės tarpsnio respondentų sakė, kad kiti mokiniai šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie juos per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus.. Tuo tarpu apie tokių veiksmų naudojimą pasisakė 9,4% ankstyvojo ir 13,3% viduriniojo paauglystės tarpsnio respondentų.

1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius 3,1% ankstyvojo, 11,1% viduriniojo ir 6,9% vėlyvojo tarpsnių respondentai teigė, kad buvo ignoruojami, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse.

Žvelgiant į 21 lentelę, galima teigti, kad paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistinio vidurkių reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p > už 0,05$ (Skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti Tave, nes $p=0,312$; Paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis, nes $p=0,986$; Viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais, nes $p=0,933$; Ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse, nes $p=0,608$; Šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave, nes $p=0,773$).

21 lentelė

Patyčių veiksmai elektroninėje erdvėje, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Statistinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti Tave	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8425	0,64765	0,312
	Vidurinioji paauglystė	45	4,7333	0,44721	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8966	0,30720	
Paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9055	0,52604	0,986
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9111	0,28780	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8966	0,35981	
Viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7638	0,64803	0,933
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8000	0,50452	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7586	0,62996	
Ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8425	0,71742	0,608
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8444	0,42403	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8281	0,59007	0,773
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8667	0,34378	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7931	0,44951	

2. 5. 5. Patyčių priežastys

Tyrimo metu buvo siekta išsiaiškinti paauglių nuomonę, kodėl kiti mokiniai tyčiojasi. 19,4% respondentų teigė, kad iš jų per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus tyčiojosi dėl jų išvaizdos. Mergaitės (24,6%) patyčias dėl išvaizdos patiria dažniau, nei berniukai (13,8%).

1 – 2 karus per paskutinius du mėnesius 11,0% tyrimo dalyvių patyrė patyčias dėl gero mokymosi, tuo tarpu 7,5% patyrė patyčias dėl blogų mokslo rezultatų. Dėl gerų mokymosi pasiekimų patyčias patiria daugiau mergaitės (12,6%), nei berniukai (9,2%). Dėl blogų mokslo rezultatų 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius 9,3% berniukų ir 5,9% mergaičių patyrė patyčias.

Dėl neturto 2,2% respondentų patiria patyčias keletą kartų per savaitę (3,7% berniukų ir 0,8% mergaičių).

Skalės patyčių priežastys dėl blogo mokymosi statistinis vidurkių skirtumas lyčių atžvilgiu reikšmingas, nes $p=0,35$, o tai yra $> 0,05$ (žr. 22 lentelę).

Skalėse patyčių priežastys dėl neturto statistinių vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu neįžvelgiama, nes $p=0,182$. Patyčių priežastys dėl gero mokymosi, dėl išvaizdos, dėl tylumo statistinio vidurkių skirtumo neįžvelgiama lyties atžvilgiu, nes $p=0,182$, $p=0,485$, $p=0,639$, $p=0,639$, $p=0,645$, o tai yra $> už 0,05$.

22 lentelė

Patyčių priežastys, lyties aspektu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Dėl neturto	Berniukas	108	4,8426	0,76320	0,182
	Mergaitė	118	4,9492	0,38889	
Dėl gero mokymosi	Berniukas	109	4,7248	0,82632	0,485
	Mergaitė	119	4,7899	0,56559	
Dėl blogo mokymosi	Berniukas	108	4,7222	0,82974	0,035
	Mergaitė	118	4,9068	0,43338	
Dėl išvaizdos	Berniukas	109	4,5872	0,93503	0,639
	Mergaitė	118	4,5339	0,76997	
Dėl tylumo	Berniukas	15	4,0667	1,33452	0,645
	Mergaitė	15	3,8667	0,99043	

Patyčios dėl neturto aktualesnės ankstyvosios paauglystės mokinių tarpe. Tokias patyčias patyrė 3,2% ankstyvosios paauglystės mokinių keletą kartų per savaitę, 1,6% – 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius; vidurinėsios paauglystės – 2,3% keletą kartų per savaitę; tuo tarpu vėlyvosios paauglystės – 1,7% 1 – 2 kartus per pastaruosius du mėnesius.

Lyginant trijų paauglystės amžiaus tarpinių patyčias, vidurinėsios paauglystės mokiniai daugiau patyrė patyčių dėl gerų (15,9%) ar blogų (14,0%) mokymosi rezultatų per paskutinius 2 mėnesius 1 – 2 kartus, tuo tarpu vėlyvosios paauglystės mokiniai patyčias dėl gero (8,6%) ar blogo

(5,2%) mokymosi patiria mažiau. Per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus, 10,3% ankstyvosios paauglystės respondentų teigė, kad jie patiria patyčias dėl gero mokymosi, 6,4% – dėl blogo.

Dėl išvaizdos 1 – 2 kartus per pastaruosius du mėnesius patyčias patyrė 12,7% ankstyvosios, 37,2% vidurinėsios ir 20,7% vėlyvosios paauglystės mokinių. 10,3% vėlyvojo ir 7,0% viduriniojo tarpsnio paauglių patiria patyčias dėl savo išvaizdos 2 – 3 kartus per mėnesį, ankstyvosios paauglystės tokių mokinių – 2,4%.

Patyčių priežastys dėl neturto, dėl gero ir blogo mokymosi, dėl išvaizdos, dėl tylumo statistinio vidurkių skirtumo paauglystės tarpsnių atžvilgiu reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,411$, $p=0,577$, $p=0,677$, $p=0,173$, $p=0,214$, o tai yra $>$ už 0,05 (žr. 23 lentelę).

23 lentelė

Patyčių priežastys, paauglystės tarpsnių aspektu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Dėl neturto	Ankstyvoji paauglystė	125	4,8560	0,71509	0,411
	Vidurinioji paauglystė	43	4,9070	0,60999	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9828	0,13131	
Dėl gero mokymosi	Ankstyvoji paauglystė	126	4,7857	0,68827	0,577
	Vidurinioji paauglystė	44	4,6591	0,77589	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7759	0,67650	
Dėl blogo mokymosi	Ankstyvoji paauglystė	125	4,8080	0,73721	0,677
	Vidurinioji paauglystė	43	4,7674	0,68443	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	0,42209	
Dėl išvaizdos	Ankstyvoji paauglystė	126	4,6508	0,87010	0,173
	Vidurinioji paauglystė	43	4,3953	0,82056	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,4828	0,82167	
Dėl tylumo	Ankstyvoji paauglystė	15	4,3333	1,11270	0,214
	Vidurinioji paauglystė	8	3,5000	1,41421	
	Vėlyvoji paauglystė	7	3,7143	0,75593	

2. 5. 6. Savijauta dėl patyčių

Vertinant savo reakciją, beveik pusė respondentų (44,9%) teigė, kad nekreipdavo dėmesio į patyčias (48,4% berniukų ir 41,5% mergaičių), 30,5% – ignoruodavo savo skriaudėją, 15,0% paauglių buvo skaudu, 9,6% – tylėdavo.

Gautų rezultatų duomenimis: tylėjo – 11,8% berniukų ir 7,4% mergaičių, 29,0% berniukų ir 31,9% mergaičių ignoruodavo savo skriaudėjus, 10,8% berniukų ir 29,1% mergaičių teigė, kad jiems buvo skaudu.

Žvelgiant į gautus rezultatus (žr. 24 lentelę) respondentų nuomonė į patiriamas patyčias statistinio vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu reikšmingumo neįžvelgiama, nes $p=0,057$, o tai yra $>$ už 0,05.

Respondentų reakcija į patyčias, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip reaguodavai į patyčias?	Berniukas	93	2,3871	0,83448	0,057
	Mergaitė	94	2,6277	0,87969	

Lyginant tyrime dalyvavusių respondentų atsakymus pagal paauglystės tarpsnius, daugiau nei pusė (52,4%) vidurinėsios paauglystės mokinių teigia, kad nekreipdavo dėmesio į patyčias. Ankstyvosios (44,7%) ir vėlyvosios (39,2%) paauglystės respondentai sakė, kad jie nekreipia dėmesio į patyčias. 28,7% ankstyvojo, 28,6% viduriniojo ir 35,3% vėlyvojo tarpsnių paaugliai patyčias ignoruodavo. Į patyčias tylėjimu reaguodavo daugiau ankstyvosios (14,9%) paauglystės asmenų, nes vidurinėsios (4,8%) ir vėlyvosios (3,9%) paauglystės mokinių.

Respondentų reakcija į patyčias vidurkių skirtumas paauglystės tarpsnių atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,045$, o tai yra $< \text{už } 0,05$ (žr. 25 lentelę).

Respondentų reakcija į patyčias, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip reaguodavai į patyčias?	Ankstyvoji paauglystė	94	2,3723	0,87969	0,045
	Vidurinioji paauglystė	42	2,5238	0,80359	
	Vėlyvoji paauglystė	51	2,7451	0,84482	

Respondentų buvo klausiama, ar kas nors juos apgindavo, kai iš jų kas nors tyčiodavosi. Kad juos apgindavo, 44,2% teigė, kad ne. 51,1% berniukų ir 37,8% mergaičių teigė, kad jų niekas negindavo. Daugiau mergaičių (62,2%) nei berniukų (48,9%) teigė, kad juos patyčių metu apgindavo.

Lyginant paauglystės tarpsnius matyti, kad visuose paauglystės amžiaus tarpsniuose daugiau nei pusė respondentų atsakė, kad juos apgindavo (58% ankstyvosios, 56,8% vidurinėsios ir 50,9% vėlyvosios paauglystės mokiniai). 42% ankstyvojo, 43,2% viduriniojo ir 49,1% vėlyvojo tarpsnio paauglių teigia, kad jų niekas negindavo.

Tyrimo rezultatai parodė, kad lyties ($p=0,064$) ir paauglystės tarpsnių ($p=0,699$) atžvilgiu procentinio statistinio reikšmingumo neįžvelgiama, nes yra $> \text{už } 0,05$.

Mokinių buvo klausiama, ką jie jaučia kai mato, jog iš kitų yra šaipomasi. 55,5% tyrimo dalyvių atsakė, kad jiems jų gaila, 21,6% - kelia pyktį, 12,8% respondentų atrodo nieko blogo, 10,1% mokinių tai kelia liūdesį. Tiek berniukai (54,1%), tiek mergaitės (56,8%) į klausimą atsakė,

kad jiems gaila kai iš kitų tyčiojamasi. 22% berniukų teigė, kad jie nemato nieko blogo patyčiose, 15,6% – jaučia pyktį, 8,3% – liūdesį. 27,1% mergaičių jaučia pyktį, kai mato, kad iš kitų šaipomasi, 11,9% - liūdesį, 4,2% mergaičių nemato tame nieko blogo.

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad daugiau nei pusė (62,9%) ankstyvosios paauglystės mokinių teigia, kad kai jie mato patyčias jiems gaila, 17,7% – jaučia pyktį, 11,3% nemato tame nieko blogo, pyktį jaučia 8,1% ankstyvojo tarpsnio paauglių.

37,8% viduriniojo paauglystės tarpsnio mokinių teigė, kad jiems gaila mokinių iš kurių tyčiojasi. 35,6% sakė, kad jaučia pyktį matydami kaip iš kitų šaipomasi, 15,6% tame nemato nieko blogo, 11,1% – jaučia liūdesį.

Daugiau nei pusė vėlyvojo paauglystės tarpsnio paauglių jaučia gailestį matant, kad vyksta patyčios, 19% - jaučia pyktį, liūdesį – 13,8%, 13,8% vėlyvojo tarpsnio paauglių teigė, kad tai nieko blogo.

Žvelgiant į gautus tyrimo rezultatus galima teigti, kad teiginio ką respondentai jaučia, kai iš kitų šaipomasi lyties atžvilgiu procentinis skirtumas yra reikšmingas, nes $p=0.0001$, o tai yra $<$ nei 0,05.

Tarp paauglystės tarpsnių statistinio reikšmingumo neišvelgiama, nes $p=0,095$, o tai yra $>$ už 0,05

Asmeniui iš kurio tyčiojamasi paprastai sunku suprasti, kas skleidžia neigiamą informaciją apie jį. Neigiamą informaciją sudėtinga pašalinti iš elektroninės erdvės, nes dažnai neaišku kas tą informaciją skleidžia ir kiek asmenų tą informaciją gauna. Tyrimo dalyvių buvo klausama ar jie pažįsta savo skriaudėjus – asmenis kurie tyčiojasi elektroninėje erdvėje.

44,0% respondentų teigė, kad juos gerai žino, 24,6% paauglių – žino juos, tačiau gerai jų nepažįsta, 1,6% – žino juos, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje, 29,8% tyrime dalyvavusių respondentų sakė, kad savo skriaudėjų jie nepažįsta.

Lyginant atsakymus tarp lyčių, 50,5% berniukų teigia, kad savo skriaudėjus gerai žino. 37,2% mergaičių gerai žino žmones, kurie tyčiojasi iš jų elektroninėje erdvėje. Žino, tačiau gerai nepažįsta savo skriaudėjų 16,5% berniukų ir 33,0% mergaičių. 3,2% mergaičių pažįsta, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje. 33,0% berniukų ir 26,6% mergaičių teigia, kad jie nepažįsta asmenų, kurie dažniausiai iš jų tyčiojasi.

Žvelgiant į gautus rezultatus matyti (žr. 26 lentelę), kad pažinojime asmenų, kurie dažniausiai skleidžia patyčias statistinis vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu nereikšmingas, nes $p=0,842$, o tai yra $>$ už 0,05.

Pažinėjimas asmenų, kurie dažniausiai skleidžia patyčias, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ar pažįsti asmenis, kurie dažniausiai tyčiojasi iš Tavęs?	Berniukas	97	2,1546	1,34892	0,842
	Mergaitė	94	2,1915	1,20283	

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, kad visose trijose amžiaus tarpsnių grupėse respondentai gerai žino asmenis, kurie dažniausiai tyčiojasi elektroninėje erdvėje (ankstyvosios 42,4%, 44,2% vidurinėsios ir 46,9% vėlyvosios paauglystės mokiniai). 24,2% ankstyvojo, 32,6% viduriniojo, 18,4% vėlyvojo tarpsnio paauglių teigė, kad asmenis žino, tačiau gerai jų nepažįsta. 2,0% ankstyvojo ir 2,3% viduriniojo paauglystės tarpsnio mokinių sakė, kad skriaudėjus žino, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje.

31,3% ankstyvosios, 20,9% vidurinėsios ir 34,7% vėlyvosios paauglystės mokinių teigė nepažįstantys asmenų, kurie iš jų tyčiojasi elektroninėje erdvėje.

Gauti rezultatai parodė (žr. 27 lentelę), kad pažinojime asmenų, kurie dažniausiai skleidžia patyčias statistinis vidurkių skirtumas paauglystės tarpsnių atžvilgiu nereikšmingas, nes $p=0,604$, o tai yra $> u\dot{z}$ 0,05.

Pažinėjimas asmenų, kurie dažniausiai skleidžia patyčias, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ar pažįsti asmenis, kurie dažniausiai tyčiojasi iš Tavęs?	Ankstyvoji paauglystė	99	2,2222	1,29012	0,604
	Vidurinioji paauglystė	43	2,0000	1,15470	
	Vėlyvoji paauglystė	49	2,2245	1,35808	

2. 5. 7. Skleidžiamų patyčių dažnis ir būdai elektroninėje erdvėje

81,0% tyrime dalyvavusių respondentų teigė, kad niekada nesityčioja iš kitų elektroninėje erdvėje. Per paskutinius du mėnesius yra tyčiojęsi 1 – 2 kartus 11,5% mokinių, 2 – 3 kartus per mėnesį – 4,4%, 1,3% paauglių sakė, kad tyčiojosi 1 kartą per savaitę, 1,8% – keletą kartų per savaitę.

Elektroninėje erdvėje labiau linkę tyčiotis berniukai nei mergaitės. 2,7% berniukų tyčiojosi net keletą kartų per savaitę, mergaičių – 0,9%. 2 – 3 per mėnesį tyčiojosi 8,2% berniukų ir tik 0,9% mergaičių. 14,5% berniukų ir 8,6% mergaičių teigė, kad tyčiojosi elektroninė erdvėje per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus.

Respondentų tarpe nuomonė apie skleidžiamų elektroninių patyčių dažnumą skalės vidurkių skirtumas lyties atžvilgiu statistiškai reikšmingas, nes $p=0,013$, o tai yra $< 0,05$ (žr. 28 lentelę).

28 lentelė

Respondentų skleidžiamų patyčių dažnumas elektroninėje erdvėje, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip dažnai Tu tyčiojiesi elektroninėje erdvėje iš kitų?	Berniukas	110	4,5545	0,89429	0,013
	Mergaitė	116	4,8103	0,61734	

Palyginus gautus tyrimo rezultatus tarp paauglystės tarpinių, elektroninėje erdvėje linkę tyčiotis labiau viduriniojo paauglystės tarpinio mokiniai. 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius elektroninėje erdvėje tyčiojosi 18,2% vidurinėsios, 15,5% vėlyvosios ir 7,3% ankstyvosios paauglystės mokinių. Kad elektroninėje erdvėje tyčiojasi iš kitų 2 – 3 kartus per mėnesį pasisakė 5,6% ankstyvosios, 2,3% vidurinėsios ir 3,4% vėlyvosios paauglystės mokinių. 4,5% viduriniojo tarpinio respondentų teigė, kad iš kitų tyčiojosi 1 kartą per savaitę, keletą kartų per savaitę – 2,3%. 1 kartą per savaitę tyčiojosi 1,7% vėlyvosios paauglystės mokinių. 2,4% ankstyvosios paauglystės mokinių teigė, jog tyčiojosi net keletą kartų elektroninėje erdvėje.

Respondentų skleidžiamos patyčių dažnumas elektroninėje erdvėje, vidurkių skirtumas paauglystės tarpinių atžvilgiu statistiškai nereikšmingas, nes $p=0,408$, o tai yra $> 0,05$.

29 lentelė

Respondentų skleidžiamų patyčių dažnumas elektroninėje erdvėje, paauglystės tarpinių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Kaip dažnai Tu tyčiojiesi elektroninėje erdvėje iš kitų?	Ankstyvoji paauglystė	124	4,7177	0,78150	0,408
	Vidurinioji paauglystė	44	4,5455	0,92647	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7241	0,61539	

Išsiaiškinus kaip dažnai paaugliai patys linkę tyčiotis elektroninėje erdvėje, buvo aiškinamasi kokius būdus jie naudojo savo patyčioms. 9,6% respondentų teigė kad 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius tyčiojosi iš kitų socialiniuose tinkluose (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.). 11,7% berniukų ir 7,6% mergaičių naudoją šį būdą elektroninėms patyčioms. Palyginus pasiskirstymą tarp paauglystės tarpinių matyti, kad vidurinėsios paauglystės mokinių tarpe patyčios socialiniuose tinklapiuose yra populiareesnės (17,8%), nei vėlyvosios (13,8%) ir ankstyvosios (4,7%) paauglystės mokinių tarpe (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius).

6,1% paauglių teigė, kad 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius patyčioms naudojo sms žinutes. Šią patyčių formą daugiau naudojo mergaitės (6,7%), nei berniukai (5,4%). Kaip ir

socialiniuose tinklapiuose, taip ir sms pranešimais dažniau tyčiojosi viduriniojo tarpsnio paaugliai (11,1%). 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius sms pranešimais tyčiojosi 3,9% ankstyvosios ir 6,9% vėlyvosios paauglystės mokinių.

Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius – 3,9%), telefoniniais skambučiais (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius – 3,0%), patyčios pokalbių svetainėse (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius – 3,9%) ar elektroniniu paštu (1 kartą per savaitę – 0,4%) – mažiau populiarius patyčių būdas tarp paauglių.

1 – 2 kartus per paskutinius mėnesius skambučiais telefonu tyčiojosi 6,9% vėlyvojo, 2,2% viduriniojo ir 1,6% ankstyvojo paauglystės tarpsnių respondentai. Patyčioms nuotraukos ar paveikslėlius telefonu siuntinėjo 6,7% viduriniojo, 3,1% ankstyvojo ir 3,4% vėlyvojo tarpsnio paauglių.

Lyginant patyčias pokalbių svetainėse, per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus šį būdą naudojo 3,1% ankstyvosios, 4,4% vidurinėsios ir 5,2% vėlyvosios paauglystės tyrime dalyvavusių respondentų.

Elektroniniu paštu tyčiojosi tik ankstyvosios paauglystės mokiniai (keletą kartų per savaitę – 1,6% respondentų, 0,8% – 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius).

Žiūrint į gautus duomenis (žr. 30 lentelę), naudojami elektroninių patyčių būdai, tokie kaip socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.) ir pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.) statistiniai vidurkių skirtumai lyties atžvilgiu yra reikšmingi, nes $p=0,026$, $p=0,001$, o tai yra $< už 0,05$.

Naudojamų elektroninių patyčių būduose: sms pranešimai, telefoniniai skambučiai, nuotraukos ar paveikslėliai telefonu, elektroninis paštas statistinio vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu neįžvelgiama, nes $p=0,201$, $p=0,139$, $p=0,077$, $p=0,102$, o tai yra $> už 0,05$.

30 lentelė

Naudojami patyčių būdai elektroninėje erdvėje, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
SMS pranešimai	Berniukas	111	4,8559	0,60071	0,201
	Mergaitė	119	4,9328	0,25147	
Telefoniniai skambučiai	Berniukas	111	4,8829	0,58370	0,139
	Mergaitė	119	4,9664	0,18099	
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu	Berniukas	111	4,8468	0,64945	0,077
	Mergaitė	119	4,9580	0,20148	
Elektroninis paštas	Berniukas	110	4,9182	0,54406	0,102
	Mergaitė	119	5,0000	0,00000	
Socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.)	Berniukas	111	4,7477	0,70670	0,026
	Mergaitė	119	4,9076	0,31867	
Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.)	Berniukas	111	4,7568	0,74121	0,001
	Mergaitė	119	4,9832	0,18334	

Paauglių nuomonė apie naudojamus patyčių būdus elektroninėje erdvėje statistinio vidurkio skirtumo paauglystės tarpsnių atžvilgiu neišvelgiama, nes $p > už 0,05$ (sms pranešimai $p=0,790$; telefoniniai skambučiai $p=0,620$; nuotraukos ar paveikslėliai telefonu $p=0,850$; elektroninis paštas $p=0,366$; socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.) $p=0,800$; pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.) $p=0,877$) (žr. 31 lentelę).

31 lentelė

Naudojami patyčių būdai elektroninėje erdvėje, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis(SD)	p statistinis reikšmingumas
SMS pranešimai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8819	0,55797	0,790
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8889	0,31782	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Telefoniniai skambučiai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9055	0,54091	0,620
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9778	0,14907	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9055	0,52604	0,850
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	0,25226	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	0,49833	
Elektroninis paštas	Ankstyvoji paauglystė	126	4,9286	0,50878	0,366
	Vidurinioji paauglystė	45	5,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	5,0000	0,00000	
Socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.)	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8504	0,61823	0,800
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8222	0,38665	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7931	0,48697	
Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.)	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8661	0,60896	0,877
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9111	0,35817	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8621	0,51122	

2. 5. 8. Paauglio patyčių veiksmai elektroninėje erdvėje

Vertinant savo veiksmus elektroninėje erdvėje, 6,7% respondentų teigė, kad per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus yra ignoravę, pašalinę ar nepriėmę į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse (4,6% berniukų, 8,5% mergaičių). Žvelgiant į gautus tyrimo rezultatus lyties atžvilgiu statistiškai procentinio skirtumo nerasta, nes $p=0,502$, o tai yra $> už 0,05$.

5,8% paauglių sakė, kad viešai įžeidinėjo kitą asmenį savo komentarais 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. Berniukai (5,5%), mergaitės (6%) naudojo šiuos patyčių veiksmus 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius. Skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius 3,1% respondentų (1,9% berniukų ir 4,3% mergaičių). Žvelgiant į rezultatus statistinio procentinio skirtumo neišvelgiama (žr. 32 lentelę)

Veiksmi naudoti elektroninėms patyčioms, lyties aspektu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Skambinau ar rašiau sms žinutes norėdamas (-a) pasišaipyti ar pagąsdinti kitą	Berniukas	108	4,9259	0,44729	0,771
	Mergaitė	117	4,9402	0,27198	
Paviešinau kito asmens asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis	Berniukas	108	4,9444	0,40634	0,332
	Mergaitė	117	4,9829	0,13018	
Viešai įžeidinėjau kitą asmenį savo komentarais	Berniukas	109	4,8899	0,47803	0,529
	Mergaitė	117	4,9231	0,29809	
Ignoravau, pašalinau ar nepriėmiau į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse	Berniukas	108	4,9167	0,43503	0,502
	Mergaitė	117	4,8803	0,37514	
Šmeižiau ar skleidžiau melagingus gandus apie kitą asmenį	Berniukas	108	4,9167	0,54900	0,206
	Mergaitė	117	4,9829	0,13018	

Vidurinėsios paauglystės mokiniai naudojo 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius: skambučius ar sms pranešimus norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti (7,1%), 11,9% teigė, jog viešai įžeidinėjo kitą asmenį savo komentarais elektroninėje erdvėje, ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse 14,3% tyrime dalyvavusių viduriniojo paauglystės tarpsnio respondentų.

6,9% tyrime dalyvavusių vėlyvosios paauglystės respondentų teigė, kad 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius viešai įžeidinėjo kitus asmenis savo komentarais, 5,2% – ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse, skambino ar rašė sms žinutes norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti kitus 3,4% vėlyvosios paauglystės mokinių.

1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius, kad ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse (4,8%), viešai įžeidinėjo kitą asmenį savo komentarais 3,2%, skambino ar rašė sms pranešimus norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti kitus asmenis 1,6%, teigė ankstyvosios paauglystės respondentų.

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad statistinio procentinio skirtumo paauglystės tarpsnių atžvilgiu nerasta, nes p yra $>$ už 0,05 (žr. 33 lentelę).

Veiksmi naudoti patyčioms elektroninėje erdvėje, paauglystės tarpsnių aspektu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Skambinau ar rašiau sms žinutes norėdamas (-a) pasišaipyti ar pagąsdinti kitą	Ankstyvoji paauglystė	125	4,9520	0,37794	0,554
	Vidurinioji paauglystė	42	4,8810	0,39524	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,31690	

Paviešinau kito asmens asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis	Ankstyvoji paauglystė	125	4,9520	0,37794	0,778
	Vidurinioji paauglystė	42	4,9762	0,15430	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9828	0,13131	
Viešai įžeidinėjau kitą asmenį savo komentarais	Ankstyvoji paauglystė	126	4,9048	0,46353	0,819
	Vidurinioji paauglystė	42	4,8810	0,32777	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Ignoravau, pašalinau ar nepriėmiau į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse	Ankstyvoji paauglystė	125	4,9040	0,44765	0,763
	Vidurinioji paauglystė	42	4,8571	0,35417	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9138	0,33948	
Šmeižiau ar skleidžiau melagingus gandus apie kitą asmenį	Ankstyvoji paauglystė	125	4,9360	0,50392	0,806
	Vidurinioji paauglystė	42	4,9762	0,15430	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9655	0,18406	

39,9% respondentų teigė, jog gerai pažįsta asmenis iš kurių tyčiojosi elektroninėje erdvėje, 39,9% – tų asmenų visiškai nepažįsta. 17,4% paauglių sakė, kad savo aukas žino, tačiau gerai jų nepažįsta, 2,8% – žino, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje. Lyginant tyrimo rezultatus pagal lytį: 42,2% berniukų ir 37,5% mergaičių teigė, kad savo aukas gerai pažįsta; žino, tačiau gerai nepažįsta asmenų iš kurių tyčiojosi 17,8% berniukų ir 17,0% mergaičių; 2,2% berniukų ir 3,4% mergaičių sakė, kad asmenis iš kurių tyčioja jie žino, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje; nepažįsta savo aukų – 37,8% berniukų ir 42,0% mergaičių.

Respondentų nuomone pažinėjimas asmenų, iš kurių dažniausiai tyčiojamasi statistinio vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu neįžvelgiama, nes $p=0,480$, o tai yra $> už 0,05$.

34 lentelė

Pažinėjimas asmenų, iš kurių dažniausiai tyčiojamasi, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ar pažįsti asmenis iš kurių dažniausiai tyčiojiesi?	Berniukas	90	2,3556	1,36003	0,480
	Mergaitė	88	2,5000	1,36458	

Lyginant gautus rezultatus pagal paauglystės tarpsnius, daugiau nei pusė vidurinėsios (54,1%) ir vėlyvosios (53,2%) paauglystės respondentų teigė, kad savo aukas jie žino gerai, ankstyvosios paauglystės mokinių gerai žino – 27,7%. 19,1% ankstyvojo, 24,3% viduriniojo, 8,5% vėlyvojo tarpsnio paaugliai sakė, kad žino žmones iš kurių jie tyčiojasi, tačiau gerai jų nepažįsta. Paauglių, kurie žino asmenis iš kurių tyčiojosi, tačiau su jais bendrauja tik elektroninėje erdvėje mažai (3,2% ankstyvojo, 2,7% viduriniojo ir 2,1% vėlyvojo tarpsnio paauglių). 50,0% ankstyvosios, 36,2% vėlyvosios ir 18,9% vidurinėsios paauglystės respondentų teigė, kad savo aukų jie nepažįsta.

Paauglių tarpe nuomonė ar pažįsta asmenis iš kurių dažniausiai tyčiojasi statistinis vidurkių skirtumas paauglystės tarpsnių atžvilgiu reikšmingas, nes $p=0,001$, o tai yra $< už 0,05$.

35 lentelė

Pažinėjimas asmenų, iš kurių dažniausiai tyčiojamasi, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Ar pažįsti asmenis iš kurių dažniausiai tyčiojiesi?	Ankstyvoji paauglystė	94	2,7553	1,32540	0,001
	Vidurinioji paauglystė	37	1,8649	1,15859	
	Vėlyvoji paauglystė	47	2,2128	1,41323	

Tyrimo dalyvių buvo klausiama ar yra buvę, kad dėl patiriamų patyčių jie nenuėjo į mokyklą, nenuėjo į kai kurias pamokas ar vengė vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių. 3,6% respondentų teigė, kad keletą kartų per savaitę vengė vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių, 10,7% 1 – 2 kartus per mėnesį vengė tokių vietų. 6,2% tyrime dalyvavusių paauglių 1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius nenuėjo į kai kurias pamokas, 5,3% – nenuėjo į mokyklą.

Mergaitės (15,7%) labiau linkusios vengti vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių, nei berniukai (5,5%) (1 – 2 kartus per paskutinius du mėnesius). Dėl patyčių nenuėję į mokyklą per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus 3,7% berniukų ir 6,7% mergaičių, nenuėję į pamokas – 5,5% berniukų ir 6,9% mergaičių.

Respondentų elgesys po patirtų patyčių statistinio vidurkių skirtumo lyties atžvilgiu nežvelgiama, nes $p > už 0,05$ (Nenuėjai į mokyklą, nes $p=0,479$; nenuėjai į kai kurias pamokas, nes $p=0,104$; vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių, nes $p=0,588$).

36 lentelė

Respondentų elgesys po patirtų patyčių, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Nenuėjai į mokyklą	Berniukas	109	4,8899	0,56666	0,479
	Mergaitė	116	4,9310	0,25449	
Nenuėjai į kai kurias pamokas	Berniukas	109	4,8165	0,70927	0,104
	Mergaitė	116	4,9310	0,25449	
Vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių	Berniukas	109	4,6881	0,99719	0,588
	Mergaitė	115	4,7478	0,61905	

Palyginus gautus tyrimo rezultatus tarp paauglystės tarpsnių, dėl patiriamų patyčių per paskutinius du mėnesius 1 – 2 kartus į mokyklą nenuėjo 4,8% ankstyvosios, 4,8% vidurinėsios ir 6,9% vėlyvosios paauglystės mokinių, nenuėjo į kai kurias pamokas – 5,6% ankstyvojo, 7,1% viduriniojo ir 6,9% vėlyvojo tarpsnio paauglių. 6,4% ankstyvojo, 17,1% viduriniojo ir 15,5% vėlyvojo paauglystės tarpsnio mokinių vengė vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių.

Paauglių elgesys po patirtų patyčių statistinis vidurkių skirtumas nežvelgiamas, nes $p > 0,05$ (Nenuėjai į mokyklą, nes $p=0,654$; nenuėjai į kai kurias pamokas, nes $p=0,654$; vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių, nes $p=0,791$).

37 lentelė

Respondentų elgesys po patirtų patyčių, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Nenuėjai į mokyklą	Ankstyvoji paauglystė	125	4,8880	0,54204	0,654
	Vidurinioji paauglystė	42	4,9524	0,21554	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9310	0,25561	
Nenuėjai į kai kurias pamokas	Ankstyvoji paauglystė	125	4,8480	0,64827	0,654
	Vidurinioji paauglystė	42	4,9286	0,26066	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8966	0,35981	
Vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių	Ankstyvoji paauglystė	125	4,7440	0,87900	0,791
	Vidurinioji paauglystė	41	4,7317	0,54883	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,6552	0,86960	

3 skyrius. PROJEKTINĖ DALIS

KONFERENCIJOS „GYVENKIME BE PATYČIŲ“ ORGANIZAVIMAS

1. Projekto aprašymas

1.1. Projekto anotacija (trumpas projekto pristatymas nuo 1000 iki 2000 spaudos ženklų)

Patyčios mokykloje yra plačiai paplitęs sudėtingas kompleksinis socialinis-kultūrinis reiškiny. Žiniasklaidoje vis dažniau aptinkama įvairių pranešimų, nušviečiančių žiaurius patyčių atvejus šalies ugdymo įstaigose. Įvairių apklausų duomenys rodo, kad patyčios mokyklose tapo kasdienybė, tarsi tam tikra „gyvenimo norma“.

Tyrimais įrodyta, jog nestabdomos patyčios žlugdo motyvaciją mokytis, kūrybiškumą, saviraišką ir, svarbiausia, pasitikėjimą savimi. Vaikai, iš kurių tyčiojama, vėliau – išėję į gyvenimą, vengia bendrauti, lieka uždari, bijo arba nemoka kultūringai išsakyti savo nuomonę. Atlikti tyrimai rodo dar ir tai, kad žmonės, patyrę patyčias mokykloje, dažniau tampa psichologinio smurto darbe aukomis.

Tai rodo, kad neatidėliotinai reikia imtis prevencijos. Gana didelis patyčių toleravimas skatina mokinius savarankiškai spręsti kylančias problemas – ignoruojant patyčių vyksmą arba išmokstant patiems toleruoti šalia vykstančias patyčias. Prie šios problemos aštrėjimo prisideda ir pedagogų savo veiklos refleksijos stoka ir bandymai imituoti prevencinę veiklą.

Mokyklose diegiamos įdomios ir prasmingos programos, skatinančios pagarbų elgesį. Vargu ar kas nors panašaus galėtų bent kiek pristabdyti patyčių plitimą internete. Tyrimai rodo, kad patyčios tarp mokinių taip pat neretai būna internetinės kilmės.

1.2. Projekto tikslas

Atkreipti šeimos, visuomenės, mokinių, mokytojų dėmesį į patyčias ir mokytis spręsti šią problemą.

1.3. Projekto uždaviniai

1. Mokinių socialinių įgūdžių lavinimas, tolerancijos ugdymas.
2. Tėvų mokymai apie patyčių prevenciją.
3. Pedagogų mokymai, jų veiklos refleksija.

2. Projekto poreikio pagrindimas

2.1. Situacijos (problemos) analizė: atlikti tyrimai, kiti duomenys

Atlikus tyrimus Radviliškio Vaižganto progimnazijoje ir gimnazijoje 12 – 17 metų mokinių tarpe patyčias patiria 17% mokinių. 28% mokinių patiria elektronines patyčias. Dažniausiai pasitaikančios patyčių formos mokykloje yra verbalinės patyčios: apkalbos, erzimas,

ignoravimas, pravardžiavimas. Apklausos duomenimis visų paauglystės amžiaus tarpinių mokinių mažiausiai saugūs jaučiasi per pertraukas. Mokinių teigimu mokytojai ne visada stabdo patyčias.

Ankstyvojoje paauglystėje apie patyčias mokiniai pasakoja savo tėvams, mokytojams, socialiniams pedagogams. Vėlyvojo amžiaus tarpinio paaugliai pasakojasi mažiau. Jie yra linkę atsakyti į patyčias patyčiomis.

Patyčių prevencija ir pagalbos teikimas patyčias patyrusiems mokiniams veiksmingas tik tada, kai suderintas poveikis vaikui ir šeimai su socialinių, pedagoginių, teisinių, finansinių priemonių sistema.

3. Projekto tikslinės grupės

3.1. Projekto tikslinės grupės

6 – 10 klasių mokiniai, pedagogai, tėvai.

Iš viso: (M) (V)

231 mokinys, 35 mokytojai, 80 tėvų

4. Projekto planas ir veiklos

Veiklos pav.	1 mėnuo	2 mėn.	3 mėn.	4 mėn.	5 mėn.	6 mėn.	7 mėn.	8 mėn.	9 mėn.	10 mėn.	11 mėn.	12 mėn.
1 veikla <i>Mokinių apklausa, patyčių masto mokykloje išsiaiškinimas</i>	X											
2 veikla <i>Tėvų mokymai, susitikimai su lektorais</i>		X										
3 veikla <i>Akcija "Savaitė be patyčių"</i>			X									
4 veikla <i>Patyčių prevencijai skirtų užsiėmimų organizavimas atskirose</i>				X								

<i>klasėse</i>												
5 veikla <i>Mokinių kūrybinių darbų paroda “Gyvenkime draugiškai”</i>					X							
6 veikla <i>Skrajučių gamyba “Patyčioms – ne”</i>						X						
7 veikla <i>Filmų apie patyčias peržiūra ir aptarimas</i>							X					
8 veikla <i>Seminaras mokytojams “Patyčių prevencija”</i>								X				
9 veikla <i>Paskaita tėvams “Pagalba vaikui, kai iš jo tyčiojamasi”</i>									X			
10 veikla <i>Lankstinukų konferencijai ruošimas ir leidimas</i>										X		
11 veikla <i>Konferencija “Gyvenkime be patyčių”</i>											X	
12 veikla <i>Mokomosios medžiagos sukūrimas</i>												X

5. Planuojami rezultatai:

Bus išsiaiškintas patyčių mastas mokykloje. Įvykdžius šį projektą sumažės patyčių mokykloje.

5.1. Projekto poveikis tikslinėms grupėms

Mokiniai išmoks būti tolerantiškais, įgys socialinių įgūdžių. Pedagogai geriau pažins patyčias, susipažins su jų prevencinėmis programomis. Tėvai bus apmokyti kaip atpažinti, kad iš jų vaikų tyčiojamosi ir bandys jiems padėti.

5.2. Projekto metu planuojami sukurti inovaciniai produktai (metodai, programos, mokomoji medžiaga, publikacijos, etc.)

Projekto metu bus sukurta mokomoji medžiaga mokiniams “Jei matai patyčias nepraeik pro šalį”, tėvams “Ką daryti sužinojus, kad vaikas patiria patyčias”.

5.3. Projekto tęstinumas

Mokykloje ir toliau bus vykdomos apklausos internete, bus parengtas klausimynas. Mokytojai, mokiniai, tėvai dalyvaus anoniminėje apklausoje. Apklausos rezultatai bus pristatomi mokyklos bendruomenei. Bus atlikta apklausos analizė. Visi dalyviai teiks pasiūlymus Klasės auklėtojai su auklėtiniais tuos pasiūlymus apsvarstys.

Priimtas siūlymas dalyvauti tarptautiniame projekte “Patyčių ir smurto prevencijos programa“. Olweus projekte nuspręsta dalyvauti ieškant efektyvesnių metodų, mažinant patyčių mastą mokykloje, kuriant saugią ir draugišką socialinę aplinką.

5.4. Numatomas poveikis:

5.4.1. horizontaliu lygiu (politikai) (teisės aktai, viešumas, etc.)

Projektas paaugliams darys teigiamą poveikį, sumažės patyčių jų tarpe. Mokiniai taps tolerantiškesni vienas kito atžvilgiu, kultūringesni, užtikrins socialiai pažeidžiamų paauglių ignoravimąsi į mokyklos bendruomenę.

5.4.2. vertikaliu lygiu (praktikai)

Mokyklos aplinka taps saugesnė mokiniams. Projektas padės suvienyti bendruomenę; tėvus, mokytojus, mokinius kovai su patyčiomis, Skatins netoleruoti netinkamo vaikų elgesio. Padės geriau atpažinti šią problemą ir tinkamai reaguoti. Mokyklos bendruomenės nariai taps pastabesni kovojant su agresyviu elgesiu. Mokytojai pakoreguos mokyklos tvarką, kuri garantuos saugumą mokiniams.

6. Numatomos išlaidos

Eil. Nr.	Projekto išlaidos	2015 metai	2016 metai	Išlaidos iš viso
1.	Projekto administracinės išlaidos Iš viso:	170 eurų		170 eurų

2.	1 veikla Iš viso:	50 eurų		50 eurų
3.	2 veikla Iš viso:	150 eurų		150 eurų
4.	3 veikla Iš viso:	50 eurų		50 eurų
5.	4 veikla Iš viso:	100 eurų		100 eurų
6.	5 veikla Iš viso:	100 eurų		100 eurų
7.	6 veikla Iš viso:	50 eurų		50 eurų
8.	7 veikla Iš viso:	50 eurų		50 eurų
9.	8 veikla Iš viso:		150 eurų	150 eurų
10.	9 veikla Iš viso:		100 eurų	100 eurų
11.	10 veikla Iš viso:		80 eurų	80 eurų
12.	11 veikla Iš viso:		800 eurų	800 eurų
13.	12 veikla Iš viso:		100 eurų	100 eurų
	Kitos išlaidos		50 eurų	50 eurų
	IŠ VISO:	720 eurų	1280 eurų	2000 eurų

7. Finansavimo šaltiniai

Šaltinis	Suma eurais
1. Paramos lėšos	500 eurų
2. Pareiškėjo ir partnerių lėšos	600 eurų
3. Nacionalinės lėšos	400 eurų
4. Privačios lėšos	500 eurų
5. Kiti šaltiniai	-

Išvados

1. Įvairių autorių nuomone patyčias lemia visas kompleksas priežasčių; individo ir aplinkos, socialiniai, psichologiniai, biologiniai, medicininiai veiksniai. Patyčios yra rimta problema mokyklose. Jos kenkia mokinių savijautai, savęs vertinimui, kelia grėsmę visuomenės psichikos sveikatai.
2. Patyčios plinta įvairiose šalyse. Jos įgauna naujas formas. Daugumos šalių tyrimai parodė, kad mažiausiai paauglių patiriančių patyčias yra Čekijoje, Švedijoje, Slovėnijoje, daugiausiai – Lietuvoje. Portugalijoje, Latvijoje. Jos labiausiai paplitusios 5-8 klasių mokinių tarpe.
3. Berniukų tarpe patiriamų patyčių būdai – apkalbinėjimas, prasivardžiavimai ir erzinimai, daiktų gadinimas, stumdymas, ignoravimas ar nebendravimas. Mergaičių tarpe apkalbos vienas pagrindinių patyčių būdų, taip pat dažnas ignoravimas, nebendravimas, prasivardžiavimas ir erzinimai, daiktų gadinimas, stumdymas.
4. Apklausos duomenimis visų paauglystės amžiaus tarpsnių mokiniai mažiausiai saugūs jaučiasi per pertraukas. Prieš pamokas ir po pamokų nesaugiai jaučiasi ankstyvosios paauglystės mokiniai.
5. Ankstyvojoje paauglystėje apie patiriamas patyčias mokiniai pasakoja savo tėvams, klasės auklėtojams, mokytojams, socialiniams pedagogams. Vėlyvojo paauglystės amžiaus tarpsnio paaugliai pasakojasi mažiau. Jie yra linkę atsakyti į patyčias patyčiomis.
6. Analizuojant patyčių priežastis nustatyta, kad dažniausiai tyčiojamosi iš viduriniojo paauglystės amžiaus tarpsnio mergaičių dėl jų išvaizdos, šiek tiek mažiau dėl gerų ar blogų mokymosi rezultatų.
7. Tyrimo analizė rodo, kad mokiniai matantys patyčias dažniausiai aukų gailisi. Labiausiai gaili ankstyvosios paauglystės mokiniai. Mažai šio amžiaus tarpsnio paauglių nemato patyčiose nieko blogo. Nemažai viduriniojo paauglystės amžiaus tarpsnio mokinių matydami patyčias jaučia pyktį.
8. Išanalizavus patyčių priežastis, paplitimą, teoriniu ir praktiniu aspektais, jų prevencija ir pagalbos teikimas patyčias patyrusiems paaugliams veiksmingas tik tada jei bus suderintas poveikis vaikui ir šeimai su socialinių, pedagoginių, teisinių, finansinių priemonių sistema.

Literatūra

1. Arlauskaitė, Ž., Čižauskaitė, J., Jasiulionė, J. S., Kurienė, A., Petkutė, E., Povilaitis, R., Pūras, D., Valantinas, V. (2007). *Kuriame mokyklą be patyčių*. Vilnius: Multiplex.
2. Bončkutė-Petronienė, G. (2008). *Idomioji psichoterapija mokytojams ir tėvams*. Vilnius: Versus aureus.
3. Bullying and cyberbullying facts. (2013). Prieiga internete: <https://www.qld.gov.au/disability/children-young-people/bullying/facts.html> (žiūrėta 2015 - 03 - 28).
4. Bullying statistics 2014. (2014). Prieiga internete: <http://nobullying.com/bullying-statistics-2014/> (žiūrėta 2015 - 03 - 28).
5. Bullying Statistics in Australia. (2014). Prieiga internete: <http://nobullying.com/bullying-statistics-in-australia/> (žiūrėta 2015 - 03 - 28).
6. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2000). *Statistika ir jos taikymas. I*. Vilnius: TEV.
7. Dawkins, J., (1995). *Bullying at school: Dostor's responsibilities*. British Medical Journal 3, 47-49.
8. Feinberg, T. (2003). Bullying Prevention and Intervention. *Principal leadership. Nr. 9. p.10 - 14*.
9. Gibavičiūtė, E. (2011). *Žmogaus teisių komitetas*. Prieiga internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6276&p_d=108844&p_k=1 (žiūrėta 2015 - 02 - 09).
10. Gilligan, J. (2002). *Smurto prevencija*. Vilnius: Eugrimas.
11. Girdvainis, G. (2013). Patyčios tarp mokinių bendrojo lavinimo mokykloje: samprata, dalyviai, priežastys ir padariniai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (40), 8 - 13). Prieiga internete: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2013~ISSN_1648-8776.N_2_40.PG_8-13/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2015 - 02 - 20).
12. Girdvainis, G., Pocevičienė, R. (2009). Patyčių problema ir jos prevencijos bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (25), 127 - 135. Prieiga internete: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2009~ISSN_1648-8776.N_4_25.PG_127-135/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2015 - 02 - 16).
13. Girdvainis, G., Pocevičienė, R. (2010). Vaikų patyčių prevencijos bendrojo lavinimo mokykloje sistemos bruožų analizė: priemonės ir dalyviai (Šiaulių atvejis). *Mokytojų ugdymas*, 14 (1), 156 - 180. Prieiga internete: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa->

0001:J.04~2010~ISSN 1822-119X.N 14 1.PG 156-180/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2015 - 02 - 13).

14. Grigaitė, B. (2006). Asmenybės raidos psichologija: paskaitų konspektai. Kaunas.
15. Jasiulionė, J. S., Povilaitis, R. (2008). *Modernūs požiūriai į patyčių ir smurto prevenciją mokyklose*. Vilnius: Multiplex. Prieiga internete: http://www.bepatyciu.lt/media/files/downloadable/konf_pranesimai_lt.pdf (žiūrėta 2015 - 02 - 15).
16. Kaman, C. (2012). What country has the most bullies? Prieiga internete: <http://www.latitudenews.com/story/what-country-has-the-most-bullies/> (žiūrėta 2015 - 03 - 29).
17. Kardelis, K. (1997). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Technologija.
18. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex leidykla.
19. Kemerienė, S. (2010). „Olweus“ programa. *Švietimo naujienos*, 9 (298), 6-7. Prieiga internete: <http://www.sac.smm.lt/images/file/leidiniai/09%20SN%20numeris.pdf> (žiūrėta 2015 - 02 - 16).
20. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji sociologija*. Vilnius: VPU.
21. Long, J. D., Pellegrini, A. D. (2002). *A longitudinal study of bullying, dominance and victimization during the transition from primary school through secondary school*. *British Journal of Developmental Psychology* 20, 259-280.
22. Mažeikaitė, V. (2014). *Kas penktas paauglys Lietuvoje yra patyręs elektorines patyčias*. Prieiga internete: <http://www.sakiaivsb.lt/8906/kas-penktas-paauglys-lietuvoje-yra-patyres-elektronines-patycias/?read=19978> (žiūrėta 2015 - 02 - 09).
23. Mažionienė, M., Povilaitis, R., Suchodolska, I. (2012). *Elektroninės patyčios ir jų prevencija*. Prieiga internete: http://www.old.bepatyciu.lt/static/cms_page_media/4/Leidiny%20%20Elektronines%20patycios%20ir%20ju%20prevencija.pdf (žiūrėta 2015 - 02 - 13).
24. *Olweus bullying prevention program*. (2013). Prieiga internete: <http://www.bullyingstatistics.org/content/olweus-bullying-prevention-program.html> (žiūrėta 2015 - 02 - 06).
25. Olweus, D. (2003). A Profile of Bullying at School. *Educational Leadership*, 60, 12–17.
26. One in Ten (12%) Parents Online, Around the World Say Their Child Has Been Cyberbullied, 26% Say They Know of a Child Who Has Experienced Same in Their Community. (2012). Prieiga internete: <https://www.ipsos-na.com/news-polls/pressrelease.aspx?id=5462> (žiūrėta 2015 - 03 - 29).

27. Patyčios <http://lt.wikipedia.org/wiki/Paty%C4%8Dios> (žiūrėta 2015 – 02 – 06).
28. Petrulytė A. (2003). Jaunesniojo paauglio socialinė raida. Vilnius: Presvika.
29. Petrulytė, A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Presvika.
30. Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006). *Patyčių prevencija mokyklose*. Vilnius: Multiplex.
31. Sturlienė, N. (2007). Paauglių įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Tiltai.
32. Šukytė, D. (2014). Patyčių problema mokykloje ir prevencija. *Švietimo problemos analizė*, Nr. 7 (112).
33. Targamadžė, V., Valeckienė, D. (2007). Patyčių bendrojo lavinimo mokykloje samprata: priešasčių, formų ir pasekmių diskursas. *Acta paedagogica Vilnensia*, t. 19, 159 – 171. Prieiga internete: http://iamnotscared.pixel-online.org/data/database/publications/279_19%20Patyciu%20bendrojo%20lavinimo%20mokykloje%20samprata%20priezasciu,%20formu%20ir%20pasekmium%20diskursas.pdf (žiūrėta 2015- 02 – 15).
34. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
35. Vaičiulienė, A. (2004). Paauglio psichologija. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Presvika.
36. *Vaikystėje patiriamos patyčios – natūralus augimo etapas?* (2014) .Prieiga internete: <http://www.vaikystebesmurto.lt/lt/naujienos2/237-vaikysteye-patiriamos-patycios-naturalus-augimo-etapas> (žiūrėta 2015 – 03 – 30).
37. Valeckienė, D. (2011). Elektroninių patyčių tarp 5 – 12 klasių mokinių prevencijos gairės mokykloje: mokinių ir pedagogų požiūris. *Tiltai*, 3, 345 – 356.
38. Vareikienė, I. (2011). *Mokinių patyčios ir jų prevencijos galimybės Kauno miesto mokyklose*. (Daktaro disertacija, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, 2011). Prieiga internete: http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20111220_141306-36211/DS.005.0.01.ETD (žiūrėta 2015 - 02 – 20).
39. Zaborskis, A. (2014, spalio). Patyčių tarp mokinių paplitimas HBSC tyrimo duomenimis: pokyčiai Lietuvoje ir tarptautinis palyginimas. Pranešimas konferencijoje „Virtualios erdvės iššūkiai patyčių prevencijai“ Vilniuje. Prieiga internete: <http://www.bepatyciu.lt/kampanija-be-patyciu/tyrimai-apie-patycias/>; http://www.vaikulinija.lt/media/filer_public/b5/00/b5007589-d5fa-4184-88ab-b8a1a986e6f3/apolinaras_zaborskis.pdf (žiūrėta 2015 – 03 – 28).
40. Zaborskis, A., Cirtautienė, L., Žemaitienė, N. (2005). *Moksleivių patyčios Lietuvos mokyklose 1994 – 2002 m.* Kaunas. 41 (7)

41. Želvys, R. (1994). *Paauglio psichikos vystymasis*. Vilnius: Lietuvos mokytojų kvalifikacijos institutas.
42. Žukauskienė, R. (1996). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
43. Žukauskienė, R. (2001). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
44. Žukauskienė, R. (2008). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.
45. Романова, О. Л. (2005). *Предотвращение издевательств в школе*. Prieiga internete: <http://edu.mari.ru/DocLib52/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%82%D0%B2%D1%80%D0%B0%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%D0%B7%D0%B4%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%20%D0%B2%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5.pdf> (žiūrėta 2015 – 02 – 16).
46. ЮНЕСКО (2011). Как остановить насилие в школе. Prieiga internete: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162r.pdf> (žiūrėta 2015 - 02 – 15).

Tamara Poškienė

The Evaluation of Bullying Causes and Social-educational Solution Methods: the Attitudes of Pupils in Mainstream Schools

Summary

Bullying - one of the most actual problem. Different authors bullying leads to all the complex reasons; individual and environmental, social, psychological, biological, medical factors. Bullying is a serious problem in schools. They undermine students' well-being, self-assessment, pose a threat to public mental health.

The hypothesis that it is likely that the prevalence of bullying, response to bullying, actions during bullying, causes and different methods of bullying depends on teenagers sex and age.

A quantitative study was conducted by questionnaire survey method aimed at systematized knowledge about the causes of bullying and evaluate social-educational solutions in mainstream schools. The statistical (descriptive χ^2 averages) analysis of the data was carried out.

The study included pupils from 6 till 10 classes, 231 pupil of the Radviliškis X school.

The aim was to analyze the concept of bullying, the prevalence of bullying in Lithuania and foreign countries, reveal the causes of bullying in mainstream schools, pupils' attitude towards them.

The main conclusions of the research are:

1. Bullying ways among boys - slander, persiflage and irritation, damaging things, pushing, ignoring or not communicating. One of the main ways of bullying among girls is gossip, as well as frequent ignoring, not communicating, persiflage and irritation, damaging things, shoving.

2. Of all teens ages students feel safe at least during the breaks according to the survey. Early adolescence students feel insecure before classes and after school.

3. After analyzing the causes of bullying, the prevalence of the theoretical and practical aspects, prevention of bullying assistance to bullying experienced teens effective only if it is consistent impact on children and families with social, educational, legal and financial framework.

Key words: bullying, problem of bullying, pupils bullying, prevention of bullying.

PRIEDAI

Mielas moksleivi, esu Šiaulių universiteto socialinės pedagogikos magistro studentė. Kviečiu Tave dalyvauti tyrime, kurio metu bus siekiama išsiaiškinti patyčių paplitimą mokyklose. Apklausa – anoniminė (vardo ir pavardės rašyti nereikia). Atsakyk nuoširdžiai į kiekvieną anketos klausimą. Nepalik neužpildytų atsakymo laukelių.

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus.

Anketa patyčių masto įvertinimui mokykloje

1. Tavo lytis (*pažymėk varnele atsakymą atitinkantį langelį*):
Berniukas Mergaitė
2. Kiek Tau metų? (*įrašyk skaičių*) _____
3. Kurioje klasėje mokaisi? (*įrašyk skaičių*) _____
4. Kaip Tau sekasi mokytis?
Puikiai Gerai Patenkinamai Blogai
5. Ar Tau patinka mokykloje?
Labai patinka Patinka Kartais patinka Nepatinka
6. Kaip saugiai Tu jautiesi savo mokykloje?
Labai saugiai Saugiai Nesaugiai Visiškai nesaugiai
7. Kada mokykloje jautiesi mažiausiai saugus (-i)? (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)
Prieš pamokas Per pamokas Per pertraukas Po pamokų
8. Ar kiti mokiniai tyčiojasi iš Tavęs?
Taip Ne
9. Kaip dažnai kiti mokiniai tyčiojasi iš Tavęs (per paskutinius 2 mėnesius)?
Niekada 1 – 2 kartus 2 – 3 kartus per mėnesį
1 kartą per savaitę Keletą kartų per savaitę
10. Kokiū būdu iš Tavęs tyčiojasi (per paskutinius 2 mėnesius)? (*kiekvienoje eilutėje varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Mušdavo					
Stumdydavo					
Įspirdavo					
Gadindavo Tavo daiktus					
Atimdavo Tavo pinigus ar kitus daiktus					

Ignorudavo ar nebendraudavo su Tavim					
Apkalbinėdavo Tave					
Prasivardžiuodavo, erzindavo Tave					
Grasindavo Tau					
Apspjaudydavo Tave					
Rašydavo ižeidinėjančius ir nemalonius užrašus apie Tave					

11. Kuriose mokyklos vietose iš Tavęs tyčiojosi? (kiekvienoje eilutėje pažymės atsakymą varnele)

	Niekada	Kartais	Dažnai
Koridoriuose			
Kabinetuose			
Valgykloje			
Tualete			
Mokyklos kieme ar teritorijoje			

12. Kaip Tu reaguoji, jeigu iš Tavęs tyčiojasi? (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą varnele)

	Niekada	Kartais	Dažnai
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu			
Papasakoju tėvams			
Papasakoju mokytojams			
Papasakoju klasės auklėtojai (-ui)			
Papasakoju draugams			
Papasakoju socialinei pedagogei			
Nesiimu jokių veiksmų			
Stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina			

13. Kaip dažnai Tu tyčiojaisi iš kitų mokinių (per paskutinius 2 mėnesius)?

Niekada 1 – 2 kartus 2 – 3 kartus per mėnesį
 1 kartą per savaitę Keletą kartų per savaitę

14. Jei tyčiojaisi iš kitų vaikų mokykloje, ar darei ką nors iš žemiau nurodytų dalykų (per paskutinius 2 mėnesius)? (kiekvienoje eilutėje pažymėk atsakymą varnele)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Mušdavai					
Stumdydavai					
Įspirdavai					
Gadindavai kitų daiktus					
Atimdavai pinigus ar kitus daiktus					
Ignorudavai ar nebendraudavai su					

kitais					
Apkalbinėdavai kitus					
Prasivardžiuodavai, erzindavai kitus					
Grasindavai kitiems					
Apspjaudydavai kitus					
Rašydavai įžeidinėjančius ir nemalonius užrašus apie kitus					

15. Jei mokytojai mato, kad yra tyčiojama iš mokinių, ar jie stabdo patyčias? *(varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį)*

Niekada Kartais Dažnai

16. Kiek laiko per dieną Tu praleidi naršydamas internete? *(įrašyk skaičių)* _____

17. Ar esi patyręs elektronines patyčias?

Taip Ne

18. Kaip dažnai esi patyręs (-usi) elektronines patyčias per pastaruosius 2 mėnesius? *(varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį)*

Niekada 1 – 2 kartus 2 – 3 kartus per mėnesį

1 kartą per savaitę Keletą kartų per savaitę

19. Kaip dažnai per pastaruosius 2 mėnesius esi patyręs elektronines patyčių formas? *(varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį)*

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Sms pranešimai					
Telefoniniai skambučiai					
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu					
Elektroninis paštas					
Socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.)					
Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.)					

20. Kokiais veiksmais esi patyręs elektronines patyčias per pastaruosius 2 mėnesius? *(varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį)*

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Skambino ar rašė sms žinutės norėdami pasišaipyti ar pagąsdinti Tave					
Paviešino Tavo asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis					
Viešai įžeidinėjo Tave savo komentarais					

Ignoravo, pašalino ar nepriėmė į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse					
Šmeižė ar skleidė melagingus gandus apie Tave					

21. Kaip manai, kodėl iš Tavęs tyčiojasi? (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Dėl neturto					
Dėl gero mokymosi					
Dėl blogo mokymosi					
Dėl išvaizdos					
Kitos priežastys (<i>įrašyk</i>)					

22. Kaip reaguodavai į patyčias?

Tylėjau Nekreipdavau dėmesio Ignoruodavau Buvo skaudu

23. Ar kas nors Tave apgindavo?

Taip Ne

24. Ką jauti, kai iš kitų šaipomasi?

Nieko blogo Man jų gaila Pyktį Liūdesį

25. Ar pažįsti asmenis, kurie dažniausiai tyčiojasi iš Tavęs?

Taip, gerai juos žinau Taip, tačiau gerai jų nepažįstu

Taip, tačiau su jais bendrauju tik elektroninėje erdvėje Nepažįstu jų

26. Kaip dažnai Tu tyčiojaisi elektroninėje erdvėje iš kitų per pastaruosius 2 mėnesius? (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

Niekada 1 – 2 kartus 2 – 3 kartus per mėnesį

1 kartą per savaitę Keletą kartų per savaitę

27. Kokius patyčių būdus esi naudojęs (-usi) elektroninėse erdvėse? (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Sms pranešimai					
Telefoniniai skambučiai					
Nuotraukos ar paveikslėliai telefonu					
Elektroninis paštas					
Socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Google+ ir kt.)					

Pokalbių svetainės (Skype, mIRC, Google Talk ir kt.)					
--	--	--	--	--	--

28. Kokiais veiksmais esi tyčiojęs elektroninėje erdvėje per pastaruosius 2 mėnesius? (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Skambinau ar rašiau sms žinutes norėdamas (-a) pasišaipyti ar pagąsdinti kitą					
Paviešinau kito asmens asmenines nuotraukas, video medžiagą ar asmeninius duomenis					
Viešai įžeidinėjau kitą asmenį savo komentarais					
Ignoravau, pašaliniau ar nepriėmiau į draugų/klasės grupę socialiniuose tinkluose, pokalbių svetainėse					
Šmeižiau ar skleidžiau melagingus gandus apie kitą asmenį					

29. Ar pažįsti asmenis iš kurių dažniausiai tyčiojiesi?

Taip, gerai juos žinau Taip, tačiau gerai jų nepažįstu

Taip, tačiau su jais bendrauju tik elektroninėje erdvėje Nepažįstu jų

30. Ar yra buvę, kad dėl patyčių per pastaruosius 2 mėnesius elgeisi taip, kaip yra nurodyta žemiau: (*varnele pažymėk atsakymą atitinkantį langelį*)

	Niekada	1 – 2 kartus	2 – 3 kartus per mėnesį	1 kartą per savaitę	Keletą kartų per savaitę
Nenuėjai į mokyklą					
Nenuėjai į kai kurias pamokas					
Vengei vietų mokykloje, kur galima sulaukti patyčių					

Patiriamų patyčių būdai, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Mušdavo	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8438	,65733	,158
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9556	,20841	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9828	,13131	
Stumdydavo	Ankstyvoji paauglystė	128	4,6641	,74535	,055
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8222	,38665	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	,32861	
Įspirdavo	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8594	,64886	,719
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	,25226	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8966	,44681	
Gadindavo Tavo daiktus	Ankstyvoji paauglystė	126	4,6825	,81634	,527
	Vidurinioji paauglystė	45	4,6444	,52896	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7931	,64233	
Atimdavo Tavo pinigus ar kitus daiktus	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8672	,63210	,827
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9111	,28780	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9138	,53915	
Ignoruo davo ar nebendraudavo su Tavim	Ankstyvoji paauglystė	128	4,5391	,97126	,725
	Vidurinioji paauglystė	45	4,5556	,75545	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,4310	,95719	
Apkalbinėdavo Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,3438	1,02287	,004
	Vidurinioji paauglystė	45	3,9778	1,01105	
	Vėlyvoji paauglystė	58	3,8103	1,19144	
Prasivardžiuodavo, erzindavo Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,5391	,85022	,009
	Vidurinioji paauglystė	45	4,3333	1,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,0517	1,27627	
Grasindavo Tau	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8750	,62746	,641
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9111	,28780	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9483	,22340	
Apspjaudydavo Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8750	,62746	,133
	Vidurinioji paauglystė	45	5,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	5,0000	0,00000	
Rašydavo įžeidinėjančius ir nemalonius užrašus apie Tave	Ankstyvoji paauglystė	128	4,8750	,63988	,751
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8222	,38665	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8103	,63403	

Reakcija į patiriamas patyčias, paauglystės tarpsnio atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Atsakau skriaudėjams tuo pačiu	Ankstyvoji paauglystė	127	1,4331	,69682	,000
	Vidurinioji paauglystė	44	1,7955	,79474	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,8448	,76781	
Papasakoju tėvams	Ankstyvoji paauglystė	127	1,4803	,67671	,166
	Vidurinioji paauglystė	45	1,3333	,60302	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,3103	,56837	

Papasakoju mokytojams	Ankstyvoji paauglystė	127	1,2283	,47458	,023
	Vidurinioji paauglystė	45	1,1333	,40452	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,0517	,22340	
Papasakoju klasės auklėtojai (-ui)	Ankstyvoji paauglystė	126	1,2937	,56664	,339
	Vidurinioji paauglystė	45	1,2667	,53936	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,1724	,38104	
Papasakoju draugams	Ankstyvoji paauglystė	127	1,4094	,63439	,030
	Vidurinioji paauglystė	45	1,6667	,73855	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,6379	,74217	
Papasakoju socialinei pedagogai	Ankstyvoji paauglystė	127	1,1732	,45590	,237
	Vidurinioji paauglystė	45	1,1111	,38271	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,0690	,25561	
Nesiimu jokių veiksmų	Ankstyvoji paauglystė	127	1,3386	,63271	,008
	Vidurinioji paauglystė	45	1,6667	,73855	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,5690	,70368	
Stengiuosi parodyti, kad manęs tai nejaudina	Ankstyvoji paauglystė	127	1,6378	,78345	,021
	Vidurinioji paauglystė	45	1,9111	,82082	
	Vėlyvoji paauglystė	58	1,9483	,80399	

3 lentelė

Paauglių naudojami patyčių būdai, lyties atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Mušdavai	Berņukas	111	4,7477	,86832	,008
	Mergaitė	119	4,9664	,18099	
Stumdydavai	Berņukas	111	4,6757	,83298	,0001
	Mergaitė	119	4,9748	,15743	
Įspirdavai	Berņukas	111	4,8018	,77248	,008
	Mergaitė	119	4,9916	,09167	
Gadindavai kitų daiktus	Berņukas	111	4,8919	,56168	,086
	Mergaitė	119	4,9832	,12909	
Atimdavai pinigus ar kitus daiktus	Berņukas	110	4,9455	,40266	,228
	Mergaitė	118	4,9915	,09206	
Ignoruo davai ar nebendraudavai su kitais	Berņukas	111	4,5586	,90136	,054
	Mergaitė	117	4,7436	,49400	
Apkalbinėdavai kitus	Berņukas	111	4,4054	1,06497	,067
	Mergaitė	119	4,6134	,59815	
Prasivardžiuo davai, erzindavai kitus	Berņukas	111	4,4505	,95097	,002
	Mergaitė	119	4,7647	,51595	
Grasindavai kitiems	Berņukas	111	4,7928	,78760	,010
	Mergaitė	119	4,9832	,12909	
Apspjaudydavai kitus	Berņukas	111	4,9189	,54163	,104
	Mergaitė	119	5,0000	0,00000	
Rašydavai įžeidinėjančius ir nemalonus užrašus apie kitus	Berņukas	109	4,8991	,56017	,127
	Mergaitė	117	4,9829	,18490	

Paauglių naudojami patyčių būdai, paauglystės tarpsnių atžvilgiu

		N	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	p statistinis reikšmingumas
Mušdavai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8976	,53206	,148
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	,33029	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7241	,91370	
Stumdydavai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8504	,56454	,576
	Vidurinioji paauglystė	45	4,8667	,40452	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7586	,80154	
Įspirdavai	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9370	,49997	,229
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	,33029	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,7931	,74360	
Gadindavai kitų daiktus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9685	,35494	,376
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9333	,25226	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8793	,56437	
Atimdavai pinigus ar kitus daiktus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9528	,37498	,598
	Vidurinioji paauglystė	43	5,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9828	,13131	
Ignoruo davai ar nebendraudavai su kitais	Ankstyvoji paauglystė	126	4,8175	,59868	,001
	Vidurinioji paauglystė	44	4,5000	,76249	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,4138	,85910	
Apkalbinėdavai kitus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7638	,63567	,0001
	Vidurinioji paauglystė	45	4,4000	,71985	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,0517	1,14589	
Prasivardžiuo davai, erzindavai kitus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,7638	,62306	,001
	Vidurinioji paauglystė	45	4,5778	,58344	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,3103	1,06305	
Grasindavai kitiems	Ankstyvoji paauglystė	127	4,8898	,62014	,613
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9556	,20841	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,8448	,61564	
Apspjaudydavai kitus	Ankstyvoji paauglystė	127	4,9685	,35494	,489
	Vidurinioji paauglystė	45	5,0000	0,00000	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9138	,53915	
Rašydavai įžeidinėjančius ir nemalonus užrašus apie kitus	Ankstyvoji paauglystė	123	4,9106	,54334	,447
	Vidurinioji paauglystė	45	4,9778	,14907	
	Vėlyvoji paauglystė	58	4,9828	,13131	